

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА ОРГАНІЗАЦІЇ СУДОВИХ,
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ТА АДВОКАТУРИ

**ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА
ТА ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЮРИСТА**

Методичні вказівки

*Для здобувачів вищої освіти другого рівня
за спеціальністю 081 «Право»
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Одеса
Фенікс
2023

*Рекомендовано навчально-методичною радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16 лютого 2023 року)*

*Розглянуто та рекомендовано на засіданні кафедри організації
судових, правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 14 лютого 2023 року)*

Укладачі:

Кісліцина Ірина Олександрівна – к.ю.н., доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія». ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7215-0791>

Храпенко Олена Олегівна – к.ю.н., доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія». ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5864-0367>

Кравченко Марина Олександрівна – к.ю.н., доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія». ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2680-8430>

Нестерчук Лілія Петрівна – старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія». ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6124-7910>

Рецензенти:

Бірюкова А. М. – доктор юридичних наук, професор, проректор Академії адвокатури України, Заслужений юрист України;

Бакаянова Н. М. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», Заслужений юрист України.

П 78 Професійна етика та дисциплінарна відповідальність юриста : метод. вказівки для здобувачів вищої освіти другого рівня за спец. 081 «Право» [Електронне видання] / І. О. Кісліцина, О. О. Храпенко, М. О. Кравченко, Л. П. Нестерчук ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса : Фенікс, 2023. – 61 с. – Режим доступу: <https://hdl.handle.net/11300/25494>

ISBN 978-966-928-938-4

Методичні вказівки містять перелік тем, які розглядаються під час навчання, завдання, які студенти вирішують під час практичної роботи в процесі навчання, посилання на міжнародне законодавство і національне законодавство України та на рекомендовану наукову літературу. Розкривають питання про правове регулювання етики юриста, загальні етичні вимоги, що висувуються до правників, які працюють у різних галузях, міжнародні етичні стандарти юридичної професії, етику судді, прокурора, адвоката, нотаріуса, а також професійну етику юриста у приватному житті, особливості притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів, прокурорів, адвокатів, нотаріусів; підготовку майбутніх випускників НУ «Одеська юридична академія» до здійснення адвокатської діяльності.

Призначені для здобувачів вищої освіти другого рівня за спеціальністю 081 «Право» НУ «Одеська юридична академія» з метою засвоєння ними знань.

УДК 34: 174(477)

ISBN 978-966-928-938-4

© І. Кісліцина, О. Храпенко, М. Кравченко, Л. Нестенчук, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН З ВИКЛАДЕННЯ ТА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	7
НАВЧАЛЬНИЙ КОНТЕНТ	
ТЕМА 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЕТИКУ ПРАВНИКА.....	8
ТЕМА 2. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА СУДДІ.....	14
ТЕМА 3. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА АДВОКАТА.....	20
ТЕМА 4. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ПРОКУРОРА.....	30
ТЕМА 5. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА НОТАРІУСА.....	36
ТЕМА 6. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА СЛІДЧОГО ТА ДЕТЕКТИВА.....	40
ТЕМА 7. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА В ПРИВАТНОМУ ЖИТТІ ПРАВНИКА...	47
ТЕМА 8. ПРАВНИКИ І ПРАВНИЧА ПРОФЕСІЯ У СУСПІЛЬСТВІ.....	50
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ЗАЛІКУ.....	55
ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ.....	56
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПІД ЧАС ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	56
ФОРМИ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ: АТЕСТАЦІЯ, ЗАЛІК.....	59

ВСТУП

Професія правника є важливою як з моральної, так і соціальної точки зору. Юрист - це завжди професіонал, який володіє фундаментальними знаннями у сфері права, практичними навичками, глибоко переконаний у винятковому призначенні права і законності для суспільства, кваліфіковано користується всім наявним інструментарієм при розв'язанні юридичних проблем задля захисту прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, а також держави в цілому.

Правовий термін «юридична професія» є комплексним поняттям, що охоплює різні аспекти правової діяльності. Отже, можна сказати, що у загальному вигляді юридична професія представлена юристами та правниками.

Вивчення академічної дисципліни «Професійна етика та дисциплінарна відповідальність юриста» полягає в отриманні знань з питань професійної етики правника, навчає студентів вирішувати етичні дилеми, які виникають у роботі судді, адвоката, прокурора, нотаріуса, а також у позаслужбовому житті юриста.

Об'єктом вивчення академічної дисципліни «Професійна етика та дисциплінарна відповідальність юриста» є національне законодавство України про етику і дисциплінарну відповідальність юриста в Україні.

Предметом вивчення академічної дисципліни «Професійна етика та дисциплінарна відповідальність юриста» є теоретичні і практичні аспекти розвитку етики і дисциплінарної відповідальності юристів в Україні.

Методичні вказівки з дисципліни «Професійна етика та дисциплінарна відповідальність юриста» стануть корисними та допоможуть здобувачам вищої освіти ознайомитись із правовими основами етики і дисциплінарної відповідальності юристів в Україні.

За наслідками вивчення дисципліни здобувач вищої освіти повинен знати:

- загальні положення про етику юриста, місію правничої професії у суспільстві;
- поняття та основні характеристики етики юриста;
- зміст національного та міжнародного законодавства з питань етики судді, прокурора, адвоката, нотаріуса, слідчого та детектива;
- структуру Кодексів та Правил, які регламентують етику юриста;
- основні принципи етики судді, прокурора, адвоката, нотаріуса, слідчого та детектива;
- вимоги до поведінки судді, прокурора, адвоката під час судового розгляду;
- правила взаємовідносин між юристами;
- етичні вимоги до здійснення представниками різних юридичних професій громадської, наукової та публіцистичної діяльності;
- поняття та ознаки дисциплінарного проступку;

- порядок притягнення судді, прокурора, адвоката, нотаріуса, слідчого та детектива до дисциплінарної відповідальності за порушення етичних норм;
- види дисциплінарної відповідальності за порушення представниками різних юридичних професій етичних норм.

Після вивчення курсу здобувач вищої освіти повинен вміти:

- орієнтуватися у міжнародному та національному законодавстві у сфері визначення етичних вимог до юристів;
 - аналізувати необхідну спеціальну літературу (наукову, навчальну та періодичну) з тем навчальної дисципліни;
- пояснювати зміст положень професійної етики юриста;
- формулювати власні висновки щодо недоліків законодавства, яким регулюються етичні аспекти діяльності представників різних юридичних професій;
 - розв'язувати практичні задачі із застосування чинного законодавства, яке регулює дотримання юристами норм етики;
 - спілкуватись на професійному рівні з дотриманням правил етичної культури юриста, володінням фаховою лексикою українською та іноземною мовою, включаючи усну та письмову комунікацію;
 - надавати правову оцінку поведінки чи діяльності індивідів і соціальних груп, уміти встановлювати довірчі відносини з людьми та вирішувати конфліктні ситуації ініціативно приймати самостійні рішення у нестандартних ситуаціях при вирішенні конкретних питань.

Структура навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна складається з восьми тем, ключові положення яких викладаються на лекціях.

Оволодіння питаннями тем відбувається завдяки участі здобувачів у проведенні семінарів, практичних заняттях, а також самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

Під час вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти можуть відвідувати семестрові консультації викладачів, які читають лекції та ведуть практичні заняття, брати участь у науковій студентській роботі з проблематики курсу «Професійна етика та дисциплінарна відповідальність юриста».

Самостійна робота здобувачів вищої освіти в опрацюванні тем навчальної дисципліни полягає в дослідженні тем, запропонованих для дискусії, підготовці доповідей, рефератів.

Вивчення курсу передбачає диференційовані види підсумкового контролю знань в залежності від факультету навчання.

Методи, прийоми, засоби навчання здобувачів вищої освіти у межах навчальної дисципліни

Здобувачам вищої освіти слід звернути увагу, що практичні заняття будуть

проводитися не лише у формі обговорення дискусійних питань, студентських доповідей, але й судових дебатів та рольових ігор, що вимагатиме завчасного ознайомлення з завданнями практичних занять, лекційними матеріалами, чинним законодавством, а також зразковими судовими справами, пов'язаними з реалізацією основних положень процесуального законодавства та законодавства що регулює етичні вимоги до поведінки представників різних юридичних професій. Заохочується ознайомлення здобувачів з широкими ресурсами фахової літератури, у зв'язку з чим до кожної теми з даної навчальної дисципліни наведено перелік рекомендованих літературних джерел.

Обговорення дискусійних питань вимагає від здобувачів вищої освіти формування критичних поглядів на проблеми етики судді, прокурора, адвоката, нотаріуса, слідчого та детектива в Україні, та володіння методами, прийомами переконування: апеляції до висловлювання відомих людей; приведення доказів; висловлювання аргументів «за» і «проти» та методами, логічними прийомами: аналізу; синтезу; порівняння; розрізнення; аналогії; узагальнення; екстраполяції; міркування (простого, складного, вільного, доказового); дедукції; індукції.

Здобувачі вищої освіти при вивченні цієї дисципліни повинні постійно слідкувати за новітніми розробками проблем навчальної дисципліни, що висвітлюються в засобах масової інформації; змінами в національному законодавстві, особливостями в іноземному законодавстві та тенденціями міжнародного права; використовувати законопроектні матеріали.

Участь у практичних заняттях є обов'язковою. Якщо здобувач не готовий до обговорення, він повинен про це завчасно письмово повідомити викладача, який веде практичні заняття, з обґрунтуванням причин неготовності. Практичне заняття включає в себе оголошення рефератів, доповідей, їх обговорення, проведення дискусії з питань теми, а також альтернативні форми: дебати, рольові ігри, тощо.

До кожного практичного заняття запропонована тематика доповідей, а також кейси та різні завдання.

Для розв'язання задач здобувачі повинні завести окремий зошит, в якому повинні викладатися не лише висновки розв'язання, але й його детальне обґрунтування у формі, наближеній до описово-мотивувальної та резолютивної частини процесуальних рішень.

Підсумкова атестація в будь-якому випадку залежить від участі у практичних заняттях та заняттях, показаних під час атестації.

З питань навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти можуть звертатися до викладача, який читає лекції або веде практичні заняття, безпосередньо при спілкуванні з викладачем під час занять або у спеціально відведений час на кафедрі організації судових, правоохоронних органів та адвокатури.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

З ВИКЛАДЕННЯ ТА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№	Найменування теми	Аудиторні заняття		Самостійна робота
		Лекції	Практичні заняття	
1	Тема 1. Загальні положення про етику правника	2	2	8
2	Тема 2. Професійна етика судді	4	4	6
3	Тема 3. Професійна етика адвоката	2	4	8
4	Тема 4. Професійна етика прокурора	2	2	6
5	Тема 5. Професійна етика нотаріуса	2	2	6
6	Тема 6. Професійна етика слідчого та детектива	2	2	6
7	Тема 7. Професійна етика в приватному житті правника	2	2	6
8	Тема 8. Правники і правнича професія у суспільстві	2	2	6
ВСЬОГО		18	20	52

НАВЧАЛЬНИЙ КОНТЕНТ

Тема 1. Загальні положення про етику правника

Лекційні питання:

1. Місія правничої професії в суспільстві.
2. Доступ до правничої професії.
3. Цінності правничої професії.
4. Загальні етичні вимоги: компетентність, об'єктивність, заборона дискримінації, підтримання гідності та доброчесності професії, збереження професійної таємниці, запобігання конфлікту інтересів
5. Міжнародні стандарти правничої професії.

Питання до практичного заняття:

1. Місія правничої професії в суспільстві.
2. Доступ до правничої професії.
3. Цінності правничої професії.
4. Загальні етичні вимоги: компетентність, об'єктивність, заборона дискримінації, підтримання гідності та доброчесності професії, збереження професійної таємниці, запобігання конфлікту інтересів
5. Міжнародні стандарти правничої професії.

Кейси для самостійної роботи:

№1

Напишіть коротке есе (до 600 слів) в рамках тематики навчальної дисципліни. Есе може бути написане в довільній формі, але обов'язковими є науковий підхід, постановка і розв'язання певної дослідницької проблеми. Оцінюватиметься здатність критично оцінювати різні точки зору та аргументи, встановлювати зв'язки між ключовими моментами проблеми, а також здатність до застосування аналітичних підходів.

№2

Проаналізуйте матеріал, підготовлений Олександром Хвощинським за підсумками XII Щорічного юридичного форуму Асоціації правників України «Розвиток ринку юридичних послуг – 2017», який пройшов 31 березня 2017 року, «Місії вільної юридичної професії в суспільствах, які перебувають у трансформації» (читайте тут: <http://uba.ua/ukr/news/4956/>). Відтак, О. Хвощинський стверджує, що «Існування юристів у професійній корпорації вигідніше, ніж без неї. Однак потрібен правильний баланс між індивідуальними і корпоративними інтересами». Чи поділяєте Ви його думку? Свою позицію обґрунтуйте.

№3

Напишіть відгук на статтю Дж. Молітерно «The trouble with lawyer regulation» (читайте тут:

http://law.emory.edu/elj/_documents/volumes/62/4/contents/moliterno.pdf)

загальним обсягом 2-3 сторінки друкованого тексту. Оцінюватиметься здатність дати особисту оцінку інформації, супровід висунутих тез грамотною аргументацією, а також здатність дійти збалансованого висновку.

№4

Переглянути сюжет:

<https://tsn.ua/video/video-novini/u-stolichniy-prokuraturi-zchinivsyia-skandal-cherez-uchast-spivrobitnika-u-realiti-shou.html>

опрацювати рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів:

http://www.kdkp.gov.ua/ua/commission_decision.html?_m=publications&_t=rec&id=1186

Варіанти роботи на семінарському занятті:

- обговорити сюжет і рішення на семінарському занятті, запропонувати студентам висловити та аргументувати власну думку щодо цієї ситуації;
- письмово викласти свою позицію у цій справі;
- розіграти на семінарському занятті рольову гру за вказаним сюжетом.
- Можливі ролі:
 - прокурор, якого притягнуто до дисциплінарного провадження;
 - представник (представники) Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів;
 - колега прокурора, якого притягнуто до дисциплінарного провадження – заявник;
 - інші колеги прокурора, якого притягнуто до дисциплінарного провадження;
- додатково:
 - представники інших правничих професій;
 - представники громадськості.

Мета завдання - на прикладі допомогти студентам зрозуміти поняття «гідність та добropорядність професії», «підтримка гідності та добropорядності професії», «повага до професії», «професійна гідність», обговорити поведінку, яка ганьбить професію, зрозуміти соціальну значущість та відповідальність професії правника.

№5

Пройти курс на платформі Prometheus – Скласти тест. Зрозуміло про конфлікт інтересів.<https://courses.prometheus.org.ua/dashboard>

Підтвердити виконання завдання сертифікатом.

№6

Справа Волков проти України.
http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/974_947/page

Мета завдання – на прикладі проаналізувати поняття неупередженості. Опрацювати обставини справи, спробувати обґрунтувати наявність порушення п. 1 ст. 6 Конвенції (щодо розгляду справи неупередженим (безстороннім) судом). Знайти обґрунтування порушення п. 1 ст. 6 Конвенції у рішенні суду.

Варіанти контролю: усне обговорення або письмова робота.

№7

Мета завдання – на прикладі Правил адвокатської етики розглянути поняття конфіденційності.

Розв'язати практичні задачі:

- 1) В сімейному колі адвокат розповів, що до нього (з питання розірвання шлюбу) звернулась клієнтка, яка є мамою однокласника його сина. Наступного дня в школі син адвоката розказав кільком друзям в класі, що батьки їхнього однокласника розлучаються. Які норми адвокат порушив?
- 2) Стажист адвокатського об'єднання залишив у кімнаті для переговорів документи клієнта. Важлива інформація стала відома конкурентам цього клієнта. Проаналізуйте наведену ситуацію та встановіть, яку відповідальність буде нести адвокат та його стажист.
- 3) Адвокат був викликаний органами досудового слідства і допитаний у справі свого колишнього клієнта. Адвокат надав інформацію органам слідства, оскільки справу цього клієнта він вів 10 років тому. Чи порушив адвокат норми Правил адвокатської етики?

№8

Дебати на тему: «Чи слід нехтувати етичними принципами, щоби досягнути обґрунтованої мети?». Оцінюватиметься вміння формувати свою позицію, знаходити переконливі факти і докази на її підтримку тощо.

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р., прийнята на V сесії Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>
2. Доповідь щодо верховенства права, схвалена Венеційською комісією на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25-26 березня 2011 року). URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/229b826c8ac787dec2257d87004987c3/\\$FILE/CDL-AD\(2011\)003rev-ukr.pdf](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/229b826c8ac787dec2257d87004987c3/$FILE/CDL-AD(2011)003rev-ukr.pdf).
3. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів. Затверджений Всеукраїнською конференцією прокурорів 27 квітня 2017 року. URL: http://www.kdkp.gov.ua/ua/dokuments_vkp.html

4. Кодекс суддівської етики. Затверджений XI черговим з'їздом суддів України 22.02.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text>

5. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборчим зїздом адвокатів 9 червня 2017 р. // Національна асоціація адвокатів України: офіц. веб-портал. URL:

http://unba.org.ua/assets/uploads/8354a317c5dd15913f18_file.pdf.

6. Правила професійної етики нотаріусів України. Затверджено Наказом Міністерства юстиції України 04.10.2013 № 2104/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1730-13#Text>

Рекомендована література:

1. Bakayanova, N., & Tsiselskyi, O. (2022). THE ROLE OF ECONOMIC COURTS IN THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE. *Baltic Journal of Economic Studies*, 8(3), 14-19. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2022-8-3-14-19>

2. Basic Principles on the Role of Lawyers, adopted by the Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, Cuba, 27 August to 7 September 1990. URL: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/RoleOfLawyers.aspx>.

3. Charter of Core Principles of the European Legal Profession, adopted at the Council of Bars and Law Societies of Europe (CCBE) plenary session on 24 November 2006. URL: http://www.ccbe.eu/NTCdocument/EN_CCBE_CoCpdf1_1382973057.pdf.

4. European Parliament resolution on the legal professions and the general interest in the functioning of legal systems of 23 March 2006. URL: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2006-0108+0+DOC+XML+V0//EN>.

5. Goldsmith J. The Core Values of the Legal Profession for Lawyers Today and Tomorrow. *Northwestern Journal of International Law & Business*. 2008. P. 441-454. URL:

[http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/evpe_2012_4\(1\)_6.pdf](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/evpe_2012_4(1)_6.pdf)

6. Kelley C. R. The role of ethics in legal education of post-soviet countries / Christopher R. Kelley, Julija Kiršienė. *Baltic Journal of Law & Politics*. 2015. Vol. 8(1). P. 139-164.

7. Luban D. Legal Ethics and Human Dignity. *Cambridge University Press*. 2007. 337 p.

8. MacCrate R. Professional Values in the Practice of Law. William Mitchell Law Review. 2000. Vol. 27 (2). URL: [Ahttp://open.mitchellhamline.edu/wmlr/vol27/iss2/41](http://open.mitchellhamline.edu/wmlr/vol27/iss2/41).

9. Moliterno J.E. The trouble with lawyer regulation / James E. Moliterno // *Emory Law Journal*. 2013. Vol. 62. p. 101-123.

10. Oksana Strelchenko, Ivan Okhrimenko, Iryna Kislitsyna, ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF DISTANCE AND BLENDED LEARNING DURING THE COVID-19 PANDEMIC, Journal of law and political science, Web of Science, Vol. 36. Issue-2023 P. ISSN 2222-7288P.10-26 URL: <https://drive.google.com/file/d/1AM0Jv9kgl9ZBxOnSEceG81wjzkmLdIC/view>

11. Recommendation No. R(2000)21 of the Committee of Ministers to member States on the freedom of exercise of the profession of lawyer of 25 October 2000.

12. Yasutomo M. Making Delivery a Priority: A Philosophical Perspective on Corruption and a Strategy for Remedy. *The World Bank Legal Review*. 2015. Vol. 6. P. 437-455.

13. Адвокатська етика [Електронний ресурс]: (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання). Бакаянова Н.М., Кісліцина І.О. Одеса : Фенікс, 2020. 127 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/14725>

14. Адвокатура України : Кн. 1. Організація адвокатури (з практикумом): підруч. у 2 кн. / за заг. ред. С. Я. Фурси та Н. М. Бакаянної. 2-ге вид. доповн. і перероб. Київ : Алерта, 2016. 864 с.

15. Бакаянова Н. М. Функціональні та організаційні основи адвокатури України: дис. ... д-ра юрид. наук ; 12.00.10. Одеса, 2017. 395 с.

16. Бірюкова А. М. Довіра як етична основа відносин адвоката з клієнтом (міжнародний та вітчизняний вимір). *Вісник кримінального судочинства : Науково-практичний журнал*. 2017. № 3. С. 149-154.

17. Врегулювання конфлікту інтересів в судовій владі України. Березень, 2017. URL: http://newjustice.org.ua/wpcontent/uploads/2018/02/NJ_Conflict_of_Interest_Judiciary_Report_2017_UKR.pdf

18. Джабурія О. О. Організаційні форми адвокатської діяльності: дис. докт. філософ. 081 «Право». Одеса, 2020. 223 с.

19. Кісліцина І.О. До питання про уникнення конфлікту інтересів у роботі адвоката. *Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку (з нагоди 145-річчя створення Ради присяжних повірених при Харківському окружному суді): матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.* (м. Харків, 16 трав. 2019 р.) редкол.: Т. Б. Вільчик (голова). С. 87-90.

20. Кубаєнко А.В. Несумісність з діяльністю адвоката: до розв'язання проблеми. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє: матер. X Міжнар. наук.-практ. конф.*: (м. Одеса, 6 листопада 2020 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. Одеса : «Фенікс», 2020. 720 с. С.61-64.

21. Коментар до Кодексу суддівської етики. Приклади поведінки судді, яка не відповідає вимогам Кодексу суддівської етики. URL: <http://rsu.gov.ua/uploads/article/komentar-kodeksusuddivskoietiki-fd35472a7d.pdf>

22. Коментар Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів, затверджений Рішенням Ради прокурорів України від 23 листопада 2022 року № 36. URL: <https://kdkp.gov.ua/uploads/files/KK%2024.11.2022-1-70.pdf>

23. Кравченко М. О. Деякі аспекти доступу до правосуддя в умовах воєнного стану. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна*

безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 191-194.

24. Лозовой В.О., Петришин О.В. Професійна етика юриста Х.: Право, 2004. 176 с.

25. Малига В.А., Станкевич В.Л. «Конфіденційність» та «професійна таємниця» як юридичні категорії: зміст та співвідношення понять *Європейські перспективи*. 2012. № 4. ч. 1. С. 24-32. URL: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/evpe_2012_4\(1\)_6.pdf](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/evpe_2012_4(1)_6.pdf)

26. Нестерчук Л. П. Деякі історико-правові підстави з формування військової юстиції України. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 220-223.*

27. Посібник з європейського антидискримінаційного права. Дискримінація. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_non_discrim_law_UKR.pdf

28. Посібник зі статті 6 Європейської конвенції з прав людини. Право на справедливий суд (цивільна частина). Рада Європи/ Європейський Суд з прав людини, 2013. Неупереджений суд (с. 32-36). URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_UKR.pdf

29. Приклад упередженості судді. Рішення ВККСУ від 1 березня 2016 року. URL: <https://vkksu.gov.ua/userfiles/rishennya/salnikova.pdf>

30. Резнікова Г.І. Професійна таємниця: поняття, ознаки та види. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2013. Вип. 26. С. 280-292. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Pbzz_2013_26_25.pdf

31. Сущенко В.М. Модель професійної культури правника: критерії та підходи. *Наукові записки НаУКМА*. К.: ВД «Академія», 2009. Т. 90: Юридичні науки. С. 29-33.

32. Сущенко В.М. Правосвідомість правника у контексті доктрини верховенства права. Загальнотеоретичне правознавство, верховенство права та Україна: зб. наук. статей, гол. ред. Андрій Мелешевич. К.: Дух і Літера, 2013. С. 364-377.

33. Сущенко В.М. Професійна відповідальність правника: навч. посіб. для студ. вищих юрид. навч. Закладів. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. 236 с.

34. Фляжнікова Я. В. Правила адвокатської етики та юридична відповідальність за їх порушення : дис...доктора філос. Національний університет «Одеська юридична академія» Одеса, 2022. 251 с.

35. Фляжнікова Я.В. Історіографія правового регулювання правил адвокатської етики новітнього часу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: «Юриспруденція». 2018. № 36. С. 29–31.

36. Фляжнікова Я. Адвокати в соціальних мережах. Етикодеонтологічний аспект. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. Part 1. Issue 1. С. 123-127. URL: http://vjhr.sk/archive/2017_1/part_1/24.pdf

37. Хвоцинський О. Місії вільної юридичної професії в суспільствах, які перебувають у трансформації. URL: <http://uba.ua/ukr/news/4956/>.

38. Храпенко О. О. Щодо удосконалення інституту адвокатури. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України) : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Одеса, 21 трав. 2021 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. С. 98-100.

39. Храпенко О. О. Особливості захисної промови адвоката у Кримінальному процесі. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє». X Міжнародна науково-практична конференція Ювілейна.* (м. Одеса, 06 листопада 2020 року.)редкол. Н.М. Бакаянова (голова) та ін. 2020. С. 68-70.

40. Храпенко О.О. Щодо етичних аспектів збереження таємниці клієнта адвокатом. *Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (Одеса, 17 верес. 2018 р.) . 2018 . 392 с. С. 295-297.

41. Храпенко О. О. Дотримання адвокатами Правил адвокатської етики на телебаченні та в мережі Інтернет. *Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика.* 2019. С. 53-55. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/12438/Khrapenko%20Visnik%20adv.pdf?sequence>

Тема 2. Професійна етика судді

Лекційні питання:

1. Нормативна основа етичної поведінки суддів
2. Взаємодія з учасниками судового процесу
3. Взаємодія з органами державної влади
4. Взаємодія з іншими суддями
5. Дисциплінарна відповідальність суддів

Питання до практичного заняття:

1. Нормативна основа етичної поведінки суддів
2. Взаємодія з учасниками судового процесу
3. Взаємодія з органами державної влади
4. Взаємодія з іншими суддями
5. Дисциплінарна відповідальність суддів

Кейси для самостійної роботи:

№1

Напишіть есе, з використанням рішень Вищої кваліфікаційної комісії суддів, на одну з обраних тем:

«Основні критерії доброчесності судді»

«Які моральні цінності необхідні претенденту на заняття посади судді вперше, як перевірити їх наявність ? »

№2

Знайдіть рішення дисциплінарного органу про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності за порушення етичних норм. Викладіть письмово в наступному порядку:

1. Коротко суть порушення
2. Висновки, до яких дійшли органи, що розглядали справу
3. Роз'яснення термінів, які формують образ професійного судді
4. Власні висновки

№3

Вища рада правосуддя розглядає справу за скаргою голови окружного адміністративного суду Д з міста В. Скаржник просить притягнути до дисциплінарної відповідальності суддю К за неумисне спотворення інформації в електронній декларації (не внесення будинку, що є у дружини на праві приватної власності). В процесі розгляду скарги комісія з'ясувала:

1. Дружиною судді у 2011 р. у приватну власність придбано ділянку землі з будинком в місті Широке Донецької області (зона АТО до початку проведення операції).
2. У 2014 р. укладено угоду про продаж земельної ділянки.
3. У 2015, 2016, 2017 рр. є звернення дружини до нотаріуса про зміну права власності на будинок (період проведення АТО).
4. З пояснення судді: «будинок був у аварійному стані і у 2012 р. я власноруч його демонтував з метою будівництва на його місці нового будинку».

Які варіанти вирішення справи Ви можете запропонувати?

№4

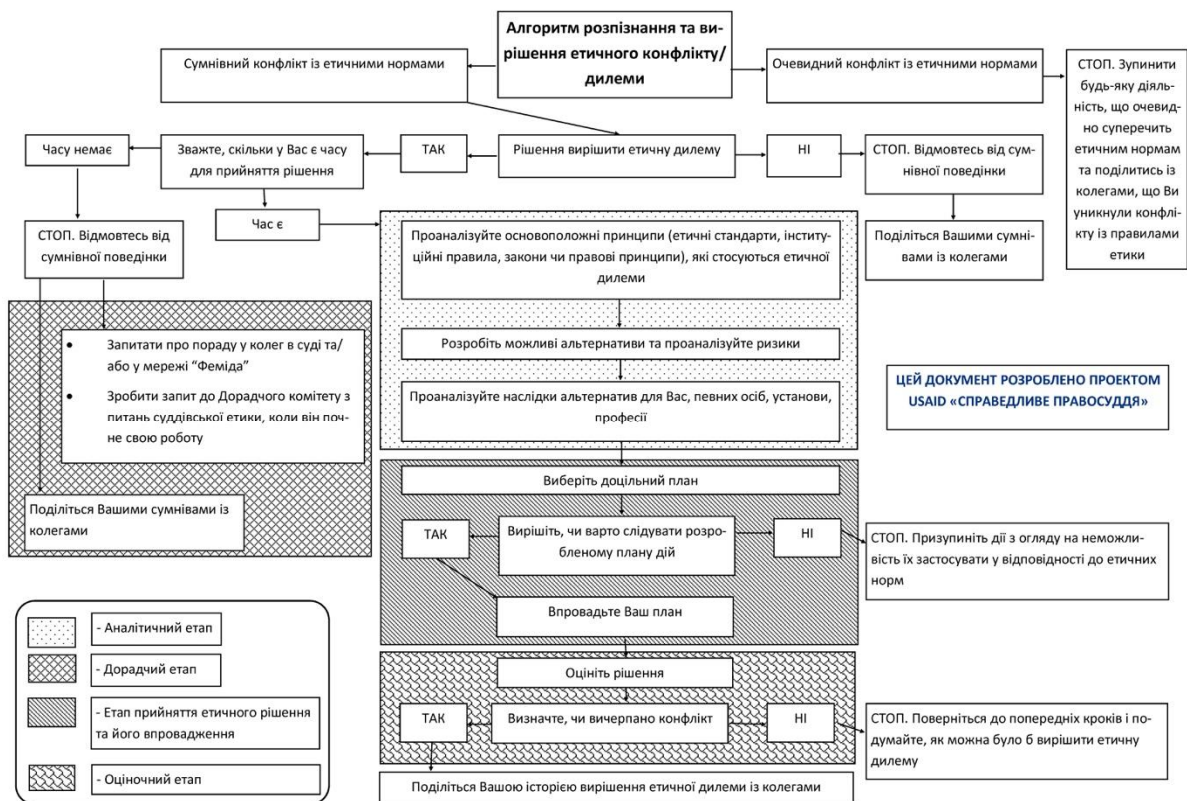
Дисциплінарна палата Вищої ради правосуддя розглядає справу судді, який перебуваючи на посаді професійного судді, став засновником та головою благодійного фонду «діти –інваліди» й відповідно до статутних документів голова здійснював: управління майном благодійного фонду, розподіл активів благодійного фонду, приймав усі рішення відносно

напрямів і порядку діяльності, але повноваження голова благодійного фонду виконував на безоплатній основі.

Визначте чи було порушення і сформууйте вмотивоване рішення у його дисциплінарній справі.

№ 5

Суддя у невеликому населеному пункті приступає до розгляду цивільної справи (в даному суді всього 7 суддів, троє з них без повноважень, двоє суддів у відпустці і 1 на лікарняному). У судовому засіданні з'ясовується, що позивачем у справі є особа, з якою суддя відвідував (відвідувала) дитячий садочок, а з відповідачем суддя проживає в одному під'їзді. Представник позивача був колегою судді по юридичній фірмі. Визначте, чи перебуває суддя у конфлікті інтересів і як має вчинити? Вирішіть задачу відповідно до наданої схеми.

№ 6

Надійшла скарга на суддю який відкрив провадження у справі за позовом мусульманської громади села до сільської ради про відмову у виділенні земельної ділянки для будівництва релігійної споруди. Скаргу обґрунтовували тим, що суддя сповідує іслам так як неодноразово переривав судові засідання (в період мусульманської молитви) і його часто бачили в мечеті.

Чи може/буде релігійна приналежність судді впливати на розгляд справи? Так/ні чому? Обґрунтуйте. Як повинен діяти суддя в даній ситуації?

Розгляньте способи обрання суддею поведінки коли його особисті/релігійні переконання впливають на графік роботи?

Розгляньте схожі ситуації не лише в релігійному контексті а і в гендерному/національному/специфічних суспільних групі т. д.

№ 7

Розгляньте ситуацію, коли суддя і прокурор навчалися в одному ВНЗ та інші ситуації (наприклад, суддя і прокурор (жінки) не одноразово фотографувалися разом на всеукраїнському форумі «Жінки в юридичній професії») щоб показати студентам межі приватного життя особи та публічності посади. Диференціюйте розгляд ситуацій наявністю/відсутністю спільних судових проваджень колегіального/одноособового розгляду справи. За яких умов суддя/прокурор/адвокат можуть спілкуватися в житті, щоб це не порушувало етичних норм професії?

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р., прийнята на V сесії Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>
2. Доповідь щодо верховенства права, схвалена Венеційською комісією на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25-26 березня 2011 року). URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/CDL_AD_2011_003_rev_2011_04_04.pdf
3. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів. Затверджений Всеукраїнською конференцією прокурорів 27 квітня 2017 року. URL: http://www.kdkp.gov.ua/ua/dokuments_vkp.html
4. Кодекс суддівської етики. Затверджений XI черговим з'їздом суддів України 22.02.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text>
5. Бангалорські принципи поведінки суддів: схвал. Резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН від 27.07.2006. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67
6. Європейська хартія про закон «Про статус суддів». від 10.07.1998. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_236
7. Європейський статут судді: прийнятий Європейською асоціацією суддів від 1993. URL: <https://vkksu.gov.ua/userfiles/doc/perelik-dokumentiv/evrop-status-suddi.doc>
8. Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція від 04.11.1950. Дата оновлення: 02.10.2013. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
9. Монреальська універсальна декларація про незалежність правосуддя/ URL: <https://vkksu.gov.ua/userfiles/doc/perelik-dokumentiv/monreal-universal-declar.doc>

10. Основні принципи щодо незалежності судових органів: схвал. резолюціями Генеральної Асамблеї ООН від 29.11.1985 та 13.12.1985. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_201
11. Рекомендації щодо ефективного впровадження Основних принципів незалежності судових органів: схвал. резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 15.12.1989. URL: http://www.fair.org.ua/content/library_doc/EU_Standarts_book_web.pdf
12. Рекомендація CM/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам – членам відносно суддів: незалежність, ефективність та обов’язки: ухвал. Комітетом Міністрів Ради Європи від 17.11.2010. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a38

Рекомендована література:

1. Nana Bakaianova, Yurii Polianskyi, Oleksii Svyda. Problems of Defining the Concept of Incompatibility as a Requirement for Judges. *International Journal of Advanced Science and Technology*. Vol. 29, №. 11s, (2020), pp. 1819-1824.
2. Аболіна Т. Г., Нападиста В. Г., Рихліцька О. Д. та ін. Прикладна етика. К.: «Центр учбової літератури». 2012. 392 с.
3. Бірюкова А.М. Етичні стандарти діяльності судді: поняття та роль. *Актуальні проблеми держави і права*. Одеса. «Юридична література». 2021. С. 21-29.
4. Бойко С. Суддівська етика: проблеми регулювання. Вісник Вищої кваліфікаційної комісії суддів України : Науково-практичний юридичний журнал. 2012. № 4. С. 25-26.
5. Бралатан В. П., Гуцаленко Л. В., Здирко Н. Г. Професійна етика. К.: Центр учбової літератури, 2011. 252 с.
6. Денисенко Л., Сироїд О., Фадєєва І., Шаповалова О. Бути суддею. К., 2015. 216 с. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/usaid_JudgeBook_170x240_015_Interactive.pdf
7. Вільгушинський В. Правове регулювання суддівської етики: стан та перспективи розвитку. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка: Юридичні науки*. 1958- 2014. Вип. 1 (99). 134 с. С. 125-128.
8. Вітюк Г.С. Щодо ролі судової етики. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції : в 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Одеса, 18 трав. 2018 р.) . 2018. : Т. 2 . 2018 . 784 с. С. 137-139.
9. Городовенко В. Деякі аспекти діяльності органів суддівського самоврядування у сфері запобігання корупції в судовій системі України *Право України*. 2017. № 1. С. 28–36.
10. Грічун Г. С. Відповідальність за порушення суддівської етики *Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (Одеса, 15-16 трав. 2015 р.) . 2015. : Т. 2 . 2015. 667 с. С. 147-150.

11. Коментар до Кодексу суддівської етики / Рада суддів України ; USAID, Всеук. громадська організація "Асоціація суддів України". Київ, 2016. 140 с.
12. Коментар до Кодексу суддівської етики. Приклади поведінки судді, яка не відповідає вимогам Кодексу суддівської етики. URL: <http://rsu.gov.ua/uploads/article/komentar-kodeksusuddivskoietiki-fd35472a7d.pdf>
13. Косенко В. Аналіз розгляду скарг щодо поведінки суддів. *Порушення правил суддівської етики. Вісник Вищої кваліфікаційної комісії суддів України : Науково-практичний юридичний журнал*. 2012. № 4. С. 17-20.
14. Костицький В. Морально-етичні засади судової реформи та питання Кодексу суддівської етики. *Вісник Вищої кваліфікаційної комісії суддів України : Науково-практичний юридичний журнал*. 2012. № 3. С. 20-21.
15. Материнко М. Звільнення с посади судді за порушення присяги: теоретико-правовий аналіз та практика сьогодення. *Вісник державної судової адміністрації України*. 2013. № 4. С. 72-78.
16. Нестерчук Л. П. Етичні основи в діяльності суддів України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2009. С. 212–216.
17. Овсяннікова О. Професійна етика суддів та працівників суду як чинник, що впливає на формування громадської думки. *Підприємництво, господарство та право*. 2016. № 8. С. 196–200.
18. Овчаренко О. М. Юридична відповідальність судді: теоретико-прикладне дослідження : монографія. Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. Харків: Право, 2014. 576 с.
19. Проект ЄС «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні». URL: <http://www.justicereformukraine.eu/uk/>
20. Професійна етика судового процесу: матеріали круглого столу (24 листопада 2017 року). Київ: Національна академія прокуратури України, 2018. 92 с.
21. Ремєскова Ю. О. Взаємодія адвокатів, суддів та прокурорів: етичні аспекти. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали 8-ої Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 17 листоп. 2018 р.)* . 2018 . 822 с. С. 515-518.
22. Свида О.Г. Проблеми забезпечення дотримання суддями етичних правил поведінки. *Традиції та новації юридичної науки: минуле, сучасність, майбутнє : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19 трав. 2017 р.)* . 2017. : Т. 2 . 2017. 848 с. С. 141-142.
23. Свида О.Г. Несумісність як вимога до професійних суддів: окремі практичні питання. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-ти річчя проголошення незалежності України та 25-ти річчя прийняття Конституції України): у 2 т. : матеріали Міжнар. науково-практ. конф.*

(Одеса, 21 травня 2021 р.). / за загальною редакцією С.В. Ківалова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. С. 89-93.

24. Свида О.Г. Присяга професійних суддів за законодавством України та держав-членів ЄС: окремі питання. *Конституційно-правове будівництво на зламі епох: пошуки оптимальних моделей*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Ужгород, 22 червня 2021 р.). Ужгород, Ужгородський національний університет, 2021. С. 177-183.

25. Тацій Л. Етика судді та особливості її нормативної регламентації. *Вісник Національної академії правових наук*. 2014. № 1(76). С. 75–85.

26. Шевчук В. А. Вплив позаправових факторів при прийнятті рішення суддею: теоретичний і практичний аспект. *Часопис Київського університету права : Укр. науково-теоретичний часопис*. 2001-2020. № 1. С. 434-438.

Тема 3. Професійна етика адвоката

Лекційні питання:

1. Нормативна основа адвокатської діяльності
2. Основні принципи адвокатської етики
3. Взаємодія адвоката з клієнтами
4. Взаємодія адвоката з учасниками судового процесу та органами державної влади
5. Професійна асоціація. Взаємодія з іншими адвокатами, помічниками та стажистами
6. Дисциплінарна відповідальність адвоката
7. Безоплатна правова допомога

Питання до практичного заняття:

1. Нормативна основа адвокатської діяльності
2. Основні принципи адвокатської етики
3. Взаємодія адвоката з клієнтами
4. Взаємодія адвоката з учасниками судового процесу та органами державної влади
5. Професійна асоціація. Взаємодія з іншими адвокатами, помічниками та стажистами
6. Дисциплінарна відповідальність адвоката
7. Безоплатна правова допомога

Кейси для самостійної роботи:

№1

Есе рекомендовано писати відповідно до структурної моделі IMRaD («вступ — методи — результати — обговорення» або «мета — гіпотеза — перевірка — значення»). Есе мають бути лаконічними, точно сконцентрованими на темі. Обсяг есе, зазвичай, повинен становити 1000–

1500 слів (3–5 стандартних аркушів). Огляд доктрини та/або судової практики не може перевищувати чверті обсягу есе.

Есе на одну з тем: 1. Поняття конфлікту інтересів за Законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Правилами адвокатської етики. 2. Суб'єкти конфлікту інтересів за Правилами адвокатської етики. 3. Принцип уникнення конфлікту інтересів: дія у часі обов'язків адвоката стосовно уникнення конфлікту інтересів.

№ 2

Проаналізувати рекламу адвокатів та дати етичну та правову оцінку рекламним матеріалам адвокатів з точки зору їх відповідності Правилам адвокатської етики та міжнародним стандартам (див., зокрема: рішення Касадо Кока проти Іспанії (Casado Coca v. Spain, 24 February 1994, Series A no. 285-A) та ін.)

Мал. 1

Мал. 2

Мал. 3

Мал. 4

Мал. 5

Мал. 6.

Мал. 7.

№3

1А. Адвокат В., виступаючи у прайм-тайм у ефірі одного з провідних ТВ-каналів, вкрай негативно оцінив сучасний стан української адвокатури, а також професійний рівень й моральні якості осіб, що входять до складу органів адвокатського самоврядування, та окремих адвокатів. Зокрема, він зазначив:

«Головним ризиком реалізації громадянами конституційного права на правову допомогу є плачевний стан української адвокатури... Саме адвокат є основною корупційною ланкою на сьогоднішній день, а Національна асоціація адвокатів України не веде боротьбу з так званими «міліцейськими адвокатами»... На жаль, можу констатувати, що адвокатура є гальмом для реалізації судової реформи...».

На Вашу думку ця заява адвоката стосується його колег чи висловлює занепокоєння щодо якості адвокатського корпусу та стосується теми суспільного інтересу? Дайте правову оцінку висловлюванням адвоката у світлі рішень ЄСПЛ, положень Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Правил адвокатської етики.

1В. Національна асоціація адвокатів України звернулась до КДКА області за місцем реєстрації робочого місця адвоката В. зі скаргою, зазначивши, зокрема, що адвокат В. –

«...свідомо і безпідставно принизив роль Української адвокатури в загальній системі захисту прав і свобод в Україні. Він висловив завідомо неправдиву інформацію не просто про цілий інститут в системі національного права, а й про кожного адвоката в цілому, а також повідомив громадськість про корупційну складову в діяльності

адвокатів, які, як безпідставно стверджує адвокат В., гальмують реформи в нашій державі... Таким чином, виступ адвоката В. принижує адвокатуру, кожного адвоката, руйнує повагу суспільства до інституту адвокатури в державі, суперечить європейським стандартам, що в свою чергу свідчить про порушення ним Закону і Правил адвокатської етики...».

Проаналізуйте правову позицію НААУ.

1С. Дисциплінарна палата Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури області порушила дисциплінарне провадження стосовно адвоката В., встановила порушення ним ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та статей 51, 52, 54 Правил адвокатської етики та притягнула його до дисциплінарної відповідальності, застосувавши дисциплінарне стягнення у виді позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України.

1. Прокоментуйте рішення дисциплінарної палати.
2. Чи зміниться ваше ставлення до цього рішення, якщо адвоката В. було би притягнуто до дисциплінарної відповідальності із застосуванням стягнення у виді попередження?
3. Ознайомтеся з Постановою Верховного Суду від 14.03.2018 р. у справі № 826/23545/15, адміністративне провадження № К/9901/5932/18 (<http://document.ua/pro-viznannja-protipravnim-ta-skasuvannja-rishennja-shodo-pr-doc339674.html>).

№ 4

Адвокат Б. протягом десяти років перешкоджав пані Г. яка є співвласником житла, у якому він проживає, користуватися своєю власністю. Адвокат Б. одноособово, без узгодження із співвласником, здійснив переобладнання житла, на власний розсуд розпорядився майном, що було в квартирі. Пані Г. та троє її неповнолітніх дітей зазнали значної матеріальної та моральної шкоди, внаслідок дій адвоката Б.

Чи може адвоката Б. бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності за порушення адвокатської етики за його дії щодо пані Г.? Ознайомтеся з Рішенням Окружного адміністративного суду міста Києва від 21 липня 2017 року у справі № 826/1520/15 (<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/67854560>).

Чи змінилася Ваша думка?

№ 5

Адвокат М. прибув із запізненням для проведення слідчої дії з підзахисним, який перебував у СІЗО. Погрожуючи співробітникам слідчого ізолятора, він вимагав впустити його до СІЗО під час обідньої перерви. Адвокат поведився агресивно та бив кулаками по склу у приміщенні КПП, внаслідок чого розбив скло.

Дайте оцінку діям адвоката.

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р., прийнята на V сесії Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. №5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#n564>
3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. URL: <https://vkdka.org/wp-content/uploads/2017/07/PAE-2019.pdf>
4. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 6 грудня 2019 року № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#n831>
5. Про затвердження роз'яснення щодо наявності конфлікту інтересів при наданні правової допомоги клієнтам з різним процесуальним статусом в кримінальних провадженнях: Рішення Ради адвокатів України № 120 від 15.11.2019 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2019-11-15-r-shennya-rau-120_5def734362b20.pdf
6. Про надання роз'яснення щодо пріоритетності принципів діяльності адвоката при наданні професійної правової (правничої) допомоги: Ради адвокатів України № 169 від 13.12.2019 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2019-12-13-r-shennya-rau-169_5e020832d2a2a.pdf
7. Про помічника адвоката: Положення, затверджене рішенням Ради адвокатів України від 25 вересня 2015 року № 113. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2018-09-08-polozhennya-140_5bbc6f2dba29f.pdf
8. Порядок допуску до складення кваліфікаційного іспиту, порядок складення кваліфікаційного іспиту та методика оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні: Затверджено рішенням Ради адвокатів України від 17 грудня 2013 року № 270. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2020-02-14-poryadki-28_5e5d2a24c9799.pdf
9. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки: Указ Президента України від 11 червня 2021 р. 231/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text>
10. Багатостороння угода країн-учасниць ООН «Основні положення про роль адвокатів»: прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835#Text
11. Багатостороння угода країни-учасниць Європейського Співтовариства «Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського співтовариства»: прийнято делегацією дванадцяти країн-учасниць на

пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text

Рекомендована література:

1. Адвокатська етика. [Електронний ресурс]: (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання). Бакаянова Н.М., Кісліцина І.О. Одеса : Фенікс, 2020. 127 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/14725/%D0%90%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D1%82%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%28%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE-%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
2. Адвокатура Одеси та Одеської області: історичні нариси : моногр. за ред. Н. М. Бакаянкової ; НУ "ОЮА", Нац. асоц. адвокатів України. Одеса : Фенікс, 2020. 744 с.
3. Адвокатура України: Книга 1. Організація адвокатури (з практикумом): Підручник у двох книгах. за заг. ред.. д.ю.н., проф.. заслуженого юриста України С.Я. Фурси та к.ю.н., доцента Бакаянкової Н.М. 2-ге вид. доповн. і перероб. К.: Алерта, 2016. 864 с.
4. Адвокатура України: Підручник / М.А. Погорецький, О.Г. Яновська. К. : Юрінком Інтер, 2014.
5. Аракелян М. Р. Регулятивний аспект етичних стандартів діяльності адвокатів на національному рівні: зарубіжний досвід. *Конгрес міжнародного та європейського права* : (Одеса, 25-26 трав. 2018 р.) : зб. наук. праць. 2018. 312 с. С. 215-218.
6. Аракелян М. Адвокатура у механізмі надання професійної правничої допомоги (до питання про скасування адвокатської монополії). *Право України** : Юрид. журн. 2019. № 12. С. 113-130.
7. Бакаянова Н.М. До розуміння та застосування терміну «професійна правнича допомога». *Вісник Одеської адвокатури*. 2020. №1-2. С.23-25. <https://cutt.ly/vkRTBXs>
8. Бакаянова Н. М. Чесність та добропорядна репутація адвоката. *Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика*. 2019. С.5-10.
9. Бакаянова Н.М. Конституційно-правове регулювання діяльності адвокатури у нових реаліях суспільного життя. *Право України** : Юрид. журн. 2019. № 12. С. 131-145.
10. Бакаянова Н. М. Функціональні та організаційні основи адвокатури України [Текст] : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.10. Одеса: Нац. ун-т «Одеська юрид. акад.», 2017. 42 с.
11. Бакаянова Н.М. Етика помічника адвоката. *Правове життя сучасної України : тези доповідей Всеукр. наук. конф.* (Одеса, 18-19 квітня 2008 р.) . 2008. 568 с. С. 450-451.

12. Бакаянова Н.М. Етичні аспекти прийняття адвокатом доручення на ведення справи. *Актуальні проблеми держави і права** : зб. наук. праць . 1994-2008. Вип. 39. 344 с. С. 163-169.
13. Билиця І. О. Окремі аспекти реалізації принципу поваги до адвокатської професії. *Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика*. 2019. С.11.
14. Билиця І. О. Етичні аспекти взаємовідносин адвоката зі суддями у кримінальному провадженні. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали 8-ої Міжнар. наук.-практ. конф.* (Одеса, 17 листоп. 2018 р.). 2018. 822 с. С. 509-510.
15. Бірюкова А.М. Адвокатура України в умовах глобалізації : монографія. Акад. адвокатури України. Київ : Правова єдність : Алерта, 2018. 423 с.
16. Бірюкова А.М. Адвокатура в парадигмі розвитку в Україні концепту громадянського суспільства. *Науковий вісник Херсонського університету*. 2018. Випуск 1. Том 2. С. 151-154.
17. Бірюкова А.М. Власний кодекс честі адвоката. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Одеса, 11 листопада 2022 р.) / редкол.:Н. М. Бакаянова (гол.) ; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. С. 310-313. С. 34-38.
18. Бірюкова А.М. Дисциплінарні санкції за порушення правил адвокатської етики. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матер. X Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Одеса, 6 листоп., 2020 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. Одеса : Фенікс, 2020. С. 438-440.
19. Бірюкова А. М. Довіра як етична основа відносин адвоката з клієнтом (міжнародний та вітчизняний вимір). *Вісник кримінального судочинства : Науково-практичний журнал*. 2017. № 3. С. 149-154.
20. Бірюкова А.М. Засада пропорційності як основа інституту дисциплінарної відповідальності адвокатів. *Міжнародні стандарти справедливого правосуддя та їх імплементація в українське законодавство: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Київський національний університет імені Тараса Шевченка* (17 грудня 2018 р., м. Київ). К. : Алерта, 2018. 304 с. С. 261-265.
21. Бірюкова А.М. Конфлікт інтересів в адвокатській діяльності в умовах глобалізації. *Юридичний бюлетень : наук. журн.* С. 48-54.
22. Бірюкова А. М. Принцип пріоритету інтересів клієнта в системі етичних засад адвокатської діяльності. *Вісник кримінального судочинства : Науково-практичний журнал*. 2017. № 4. С. 121-128.
23. Бірюкова А. Реклама адвокатської діяльності як прояв впливу процесу глобалізації. *Підприємництво, господарство та право*. 2018. № 8. С. 202–206.
24. Варфоломеева Т.В. Впровадження міжнародних правил адвокатської етики в Україні. *Вісник Академії адвокатури України*. Вип.1(14). 2009. С.7-20.

25. Вільчик Т., Святоцька В. Міжнародні стандарти адвокатури: проблеми імплементації у національну правову систему. *Право України** : Юрид. журн. 2019. № 12. С. 54-69.
26. Владишевська В. В. Морально-етичні вимоги до особи, яка претендує на набуття статусу адвоката. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 20 трав. 2016 р.)* . 2016. : Т. 2 . 2016 . 712 с. С. 160-162.
27. Джабурія О. О. Адвокатське бюро та адвокатське об'єднання як суб'єкти відносин щодо забезпечення дотримання Правил адвокатської етики. *Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика*. 2019. С. 34-36.
28. Заборовський В.В. Правовий статус адвоката в умовах становлення незалежної адвокатури України : монографія. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2017. 90 с.
29. Зуєва Л.Є. Свобода професійної діяльності адвоката та зловживання процесуальними правами: окремі питання розмежування. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє» X Міжнародна науково-практична конференція Ювілейна. (м. Одеса, 06 листопада 2020 року.)* редкол. Н.М. Бакаянова (голова) та ін. 2020. С.50-55.
30. Іваницький С.О. Теоретичні основи організації адвокатури в Україні: принципи та система: монографія. К. : Інтерсервіс, 2017. 800 с.
31. Кісліцина І.О. До питання про конфіденційність листування адвоката з клієнтом на прикладі практики ЄСПЛ. *Актуальні проблеми судового права : матеріали міжнар. конф. (Харків, 23 квіт. 2021 р.)* / редкол.: Л. М. Москвич та ін. Харків : Право, 2021. 538 с. С. 467-470.
32. Кісліцина І.О. До питання про уникнення конфлікту інтересів у роботі адвоката. *Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку (з нагоди 145-річчя створення Ради присяжних повірених при Харківському окружному суді): матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 16 трав. 2019 р.)* / редкол.: Т. Б. Вільчик (голова). С. 87-90.
33. Кісліцина І.О. Етичні засади взаємодії адвоката з судом та іншими учасниками судового процесу. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матер. XI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 12 листопада 2021 р.)*. редкол.: Н.М. Бакаянова (гол.) та ін. Одеса : Фенікс, 2021. 672 с. С. 413-417.
34. Кісліцина І.О. Проблемні аспекти участі адвоката та прокурора при укладенні угоди про визнання винуватості. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 10 лист. 2017 р.)*. відп. ред. Н.М. Бакаянова. Одеса: Видав. дім «Гельветика», 2017. 792 с. С. 436-438.
35. Кісліцина І.О. Особливості дисциплінарної відповідальності адвоката у Німеччині. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє: матер. X Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 6 листопада 2020 р.)* / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. Одеса : «Фенікс», 2020. 720 с. С. 629-631.

36. Кісліцина І. О. Особливості дисциплінарної відповідальності адвокатів у США. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Одеса, 11 листопада 2022 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.) ; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. С. 310-313. С. 438-442.
37. Ковальчук І.С. Окремі аспекти взаємодії адвоката з центрами надання безоплатної правової допомоги. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє» X Міжнародна науково-практична конференція Ювілейна.* (м. Одеса, 06 листопада 2020 року.) редкол. Н.М. Бакаянова (голова) та ін. 2020 С. 59-61.
38. Козлов О.О. Незалежність адвокатів як гарантія професійної діяльності: окремі проблеми в сучасних умовах. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє» X Міжнародна науково-практична конференція Ювілейна.* (м. Одеса, 06 листопада 2020 року.)редкол. Н.М. Бакаянова (голова) та ін. 2020. С. 81-84.
39. Кубаєнко А. В. Несумісність з діяльністю адвоката: до розв'язання проблеми. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє» X Міжнародна науково-практична конференція Ювілейна.* (м. Одеса, 06 листопада 2020 року.)редкол. Н.М. Бакаянова (голова) та ін. 2020. С. 61-64.
40. Кухнюк Д. В. Правила адвокатської етики в законодавстві України про адвокатуру та адвокатську діяльність. *Вісник Одеської адвокатури* —2017. № 1. С. 18-20.
41. Кухнюк Д. Адвокатська етика в Україні – Звіт. *Лабораторія законодавчих ініціатив.* 2018. URL: <http://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/report.pdf>
42. Майданевич Л. Чи має адвокат право за релігійними переконаннями відмовитися від захисту клієнта: за і проти. *Вісник Національної асоціації адвокатів України.* 2018. № 11. С. 19-22/ URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/news/visnyky/2018-11-09-visnik-naau_5be577253df32.pdf
43. Маслов В. Г. Адвокатська таємниця в процедурі дисциплінарного провадження. *Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика.* 2019. С. 44-45.
44. Місяць А. Особливості відповідальності адвоката за порушення правил адвокатської етики. *Право України* : Юрид. журн.* 2019. № 12. С. 231-239.
45. Мітцель О. Шляхи підвищення рівня професійної етики суддів, адвокатів і співробітників правоохоронних органів. *Вісник прокуратури* : загальнодерж. фахове юрид. офіційне вид.* 1999-2010. № 2. С. 122-125.
46. Нестерчук Л.П. Правове регулювання гарантій професійної діяльності адвоката на міжнародному та національному рівні. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє» X Міжнародна науково-практична конференція Ювілейна.* (м. Одеса, 06 листопада 2020 року.) редкол. Н.М. Бакаянова (голова) та ін. 2020. С. 622-626.

47. Погорецький М.А. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» Науково-практичний коментар 2-ге видання зі змінами та доповненнями. К: Алерта, 2019. 346 с.
48. Рафальська І. Роль адвокатури в підтриманні етичних стандартів суддів. Адвокати закликають служителів Феміди до взаємної поваги. *Юридичний вісник України* * : Загальнонац. правова газ. 2018. 4-17 трав. (№ 18/19). С. 4.
49. Свида О.Г. Окремі аспекти додержання адвокатами етичних правил поведінки. *Вісник Одеської адвокатури*. Спеціальний випуск: адвокатська етика. Одеса, 2019. С. 46-47.
50. Святоцька В. О. Стандарти організації та професійної діяльності адвокатури: порівняльно-правове дослідження : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.10; Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого, наук. консультант В. Т. Нор, офіційні опоненти: М. В. Руденко, О. В. Щербанюк, М. М. Стефанчук. Харків, 2021. 536 с.
URL: http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Sviatocka/d_Sviatocka.pdf
51. Святоцька В. До питань необхідності, актуальності та мети запровадження національних стандартів адвокатської діяльності. *Підприємництво, господарство і право** : Щомісячний науково-практичний господарсько-правовий журнал. 2018. № 2. С. 218-223.
52. Ткаченко К. О. Професійна етика адвоката в роботі з корпораціями: ігри з законом - питання нормативності. *Гілея : наук. вісник : зб. наук. праць : історичні науки, філософські науки, політичні науки* . 2004-2017. Вип. 126 (№ 11) . 530 с. С. 376-379.
53. Ткаченко К. О. Етичний вимір професійної діяльності адвоката. *Гілея : наук. вісник : зб. наук. праць : історичні науки, філософські науки, політичні науки* . 2004-. 2017. Вип. 125 (№ 10) . 442 с. С. 323-325.
54. Фіолевський Д.П. Адвокатура : підручник 3-тє вид., випр. і доп. К. : Алерта, 2014. 624 с.
55. Фляжнікова Я. В. Історичні витоки етичних правил у професії адвоката. *Часопис Київського університету права : Укр. науково-теоретичний часопис* . 2001-2018. № 3. С. 73-76.
56. Фляжнікова Я.В. Принцип Верховенства права у діяльності адвоката. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє» X Міжнародна науково-практична конференція Ювілейна.* (м. Одеса, 06 листопада 2020 року.) редкол. Н.М. Бакаянова (голова) та ін. 2020. С. 465-466.
57. Фоміна О.І. До питання зловживання довірою у відносинах адвокат-клієнт. *Правове життя сучасної України* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (15 травня 2020 року, м. Одеса)/за ред. М.Р. Аракеляна. 2020. С.415-417.
58. Фоміна О. І. Відносини адвоката з клієнтом за договором про надання правової допомоги: 12.00.10: дис. ... д-ра філософії ; НУ "ОЮА", наук. керівник Н. М. Бакаянова. Одеса, 2021. 234 с.
59. Хижняк Є.С. Принцип пріоритету інтересів клієнта у роботі адвоката. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє: матер. IX Міжнар.*

наук.-практ. конф.: (м. Одеса, 15 листопада 2019 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. Одеса : «Фенікс», 2019. С. 408-411.

60. Храпенко О. О. Особливості захисної промови адвоката у Кримінальному процесі. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє» Х Міжнародна науково-практична конференція Ювілейна.* (м. Одеса, 06 листопада 2020 року.) редкол. Н.М. Бакаянова (голова) та ін. 2020. С. 68-70.

61. Храпенко О.О. Щодо етичних аспектів збереження таємниці клієнта адвокатом. *Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (Одеса, 17 верес. 2018 р.). 2018. 392 с. С. 295-297.

62. Циганков А. Функції правил адвокатської етики у процесах захисту прав та інтересів адвокатів. *Право України* : Юрид. журн.* 2019. № 12. С. 221-230.

Тема 4. Професійна етика прокурора

Лекційні питання:

1. Нормативно-правова основа етики прокурора. Етичні принципи та цінності у діяльності прокурора.
2. Участь у здійсненні правосуддя та інші функції прокурора: етичний аспект
3. Взаємодія прокурорів з органами державної влади, громадянами
4. Взаємодія між прокурорами
5. Дисциплінарна відповідальність прокурора

Питання до практичного заняття:

1. Нормативно-правова основа етики прокурора. Етичні принципи та цінності у діяльності прокурора.
2. Участь у здійсненні правосуддя та інші функції прокурора: етичний аспект
3. Взаємодія прокурорів з органами державної влади, громадянами
4. Взаємодія між прокурорами
5. Дисциплінарна відповідальність прокурора

Теми і кейси для самостійної роботи:

1. Прокурор майбутнього.
2. Етика прокурора: напрями удосконалення.
3. Значення етичних принципів у поведінці прокурора.
4. Яким має бути прокурор у повсякденному житті.
5. Етичні дилеми у роботі прокурора.

№1

Громадянин М., який є прокурором окружної прокуратури, під час сімейної вечері обговорював свої робочі плани на наступний тиждень. Предметом обговорення були слідчі дії у кримінальному провадженні, де він є процесуальним керівником. М. розказав, які саме слідчі та оперативно-розшукові дії він планує доручити слідчому, про дату та місце їх проведення. Дайте правову оцінку ситуації, якщо: а) члени родини, присутні під час вечері розкажуть інформацію, яка їм стала відома від М. іншим особам; б) якщо під час вечері присутній О. - брат прокурора М. Врахуйте, що О. працює слідчим; в) під час вечері присутня С. (подруга О.), яка є адвокатом особи Х, який є підозрюваним у справі, керівництво за розслідуванням у якій здійснює прокурор М.

№2

Прокурор А., що працює у прокуратурі понад 5 років взяв лікарняний на 7 днів та поїхав на відпочинок до Туреччини. В цей час його роботу виконував прокурор Б, на якого зазвичай керівник прокуратури покладає обов'язки виконувати додаткову роботу під час хвороби, відпустки чи відрядження інших прокурорів, так як прокурор Б якісно виконує покладені на нього завдання.

Дайте оцінку ситуації з точки зору етики та законодавства.

№3

Народний депутат Іванов організував вечірку з приводу перемоги його політичної партії на виборах. На цю вечірку він запросив своїх друзів - прокурора А., суддів С та О., Начальника підрозділу поліції К. Усі гості під час вечірки вітали Іванова з перемогою на виборах, кажучи слова підтримки у його адресу та критикуючи представників інших партій. Наступного ранку журналісти виклали до мережі інтернет відео, де прокурор А. каже образливі слова на адресу інших політиків та хвалить Іванова.

Які норми моралі порушив прокурор А.? Чи порушив А. норми законодавства? Яку відповідальність, на Вашу думку, він повинен понести?

№4

Прокурор Н. у свій вихідний день керував автомобілем у нетверезому стані. Його зупинив поліцейський і попросив пред'явити документи. Н. відповів, що він прокурор і може вести себе як вважає за потрібне у свій вихідний день, а документи забув вдома. Після чого Н. сів у свій автомобіль і поїхав далі.

Оцініть з точки зору етичних засад поведінки прокурора ситуацію, коли він у свій вихідний день керував автомобілем у нетверезому стані.

№5

До прокурора А. в 12.30 прийшов слідчий і попросив підписати підозру по справі, в якій А. є процесуальним керівником. А відповів слідчому, що

перед тим, як підписати процесуальний документ, прокурор повинен його прочитати, що потребує часу близько 1 години, а через 30 хвилин розпочнеться обідня перерва. Крім того, прокурор А. сказав, що підозру він зараз підпише тільки якщо слідчий протягом 15 хвилин принесе йому каву з булочкою, а також пачку паперу. В іншому випадку прокурор піде на обід і до прокуратури вже сьогодні не повернеться через те, що в нього далі за розкладом 3 судові засідання, в яких він буде підтримувати державне обвинувачення.

Оцініть ситуацію з точки зору професійної етики прокурора.

№6

Прокурор М., чекаючи судового засідання у кримінальній справі у приміщенні суду, дав інтерв'ю журналістам щодо обставин справи, яка буде розглядатись. М. сказав, що обвинувачений О. є злочинцем, так як він скоїв крадіжку, що підтверджено матеріалами досудового слідства і тому О. скоро потрапить до колонії. Крім того, М. дозволив собі образливі висловлювання у бік О. Судове засідання було перенесено на наступний тиждень через хворобу судді. Ввечері інтерв'ю з прокурором, в якому він називає О. злочинцем було показано по телебаченню.

Які норми порушив прокурор М.? Дайте правову оцінку ситуації.

№7

Прокурору А., який є керівником окружної прокуратури, зателефонував керівник обласної прокуратури В. та надав доручення підготувати звіт щодо стану здійснення прокурорами прокуратури нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах (за попередній та поточний квартали). Звіт у письмовій формі мав бути надісланий електронною поштою протягом двох діб. А. В грубій формі відмовився виконувати це доручення.

Дайте оцінку ситуації з точки зору етики прокурора та дайте правову оцінку ситуації. Чи мало бути це доручення виконано? Відповідь обґрунтуйте.

№8

Прокурор, вирішуючи питання про застосування заходів забезпечення у кримінальному провадженні, неодноразово повідомляє суду відверто недостовірну інформацію стосовно фактичних обставин справи (про кваліфікацію діянь, про перелік раніше покладених додаткових обов'язків, про кількість і реквізити документів для виїзду за кордон, про здійснення банківських транзакцій). До того ж щоразу така інформація виявляється «викривленою» на користь позиції сторони обвинувачення. Неправдивість інформації прокурора кожного разу є очевидною та підтверджується доказами, наявними у сторони захисту. Суд приймає рішення по суті клопотань, не враховуючи неправдиві відомості, повідомлені прокурором, однак і не надаючи їм жодної оцінки у відповідних ухвалах.

Вкажіть чи можна вважати порушення етичних норм у призмі положень Кодексу професійної етики прокурорів наведені дії прокурора. Оцініть такі дії, беручи до уваги Рекомендації Res (2000) 19 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо ролі прокуратури в системі кримінального правосуддя, ухваленої Комітетом Міністрів Ради Європи на 724 засіданні заступників міністрів 6 жовтня 2000 року.

№9

2 вересня 2021 р. у судовому засіданні в Приморському районному суді міста Одеса під час проголошення слідчим суддею ухвали про задоволення клопотання адвоката, прокурор, не дослухавши рішення суду, демонстративно вийшов із зали судового засідання та гучно грюкнув дверима, на що було звернуто увагу суддею і секретарем судового засідання. Очевидцями цього також були підозрюваний, адвокати, журналісти, інші учасники судового процесу. Цей факт набув значного резонансу у засобах масової інформації.

Вкажіть чи можна вважати наведені нижче дії прокурора фактом порушення етичних правил та притягнути його до дисциплінарної відповідальності.

№10

Заступник прокурора обласної прокуратури В., перебуваючи у службовому кабінеті прокурора Офісу генерального прокурора К., вручив останньому подарунок на суму 1 000 доларів США з нагоди Дня працівника прокуратури і попросив про сприяння у переведенні на роботу до Офісу Генерального прокурора.

Аргументуйте чи можна вважати «грубим порушення правил прокурорської етики» такі дії прокурора В.

Нормативно-правові акти:

1. Європейські інструкції з питань етики та поведінки прокурорів (Будапештські принципи, ухвалені Конференцією генеральних прокурорів країн – членів Ради Європи у 2005 році). URL: <https://rm.coe.int/conference-of-prosecutors-general-of-europe-6th-session-organised-by-t/16807204b5>
2. Керівні принципи ООН щодо ролі прокурорів, прийняті на Восьмому конгресі ООН у 1990 році. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_859
3. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, прийнятий 34-ю сесією Генеральної Асамблеї ООН 17 грудня 1979 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_282
4. Про роль прокуратури в системі кримінального судочинства: Рекомендація R (2000) 19 Комітету міністрів – держав-членів Ради Європи від 6 жовтня 2000 року. URL: <https://goo.gl/dmMey9>
5. Стандарти професійної відповідальності та виклади основних обов'язків і прав прокурорів, ухвалені Міжнародною асоціацією прокурорів у

1999 році. URL: http://www.iap-association.org/getattachment/eb82f65f-0d44-4df4-a15b-53cbf779dd7a/IAP-Standards_ukraine.aspx

6. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

7. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>

8. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів. Затверджений Всеукраїнською конференцією прокурорів 27 квітня 2017 року. URL: http://www.kdkp.gov.ua/ua/dokuments_vkp.html

9. Коментар Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів, затверджений Рішенням Ради прокурорів України від 23 листопада 2022 року № 36. URL: <https://kdkp.gov.ua/uploads/files/KK%2024.11.2022-1-70.pdf>

Рекомендована література:

1. Anthony V. Alfieri. Community Prosecutors, 90 Cal. L. Rev. 1465 (2002). URL: goo.gl/8kLygn

2. Ma Y. Prosecutorial discretion and plea bargaining in the United States, France., Germany and Italy: a comparative perspective. International Criminal Justice Review. 2002. Volume 12. P. 22–55.

3. Robert L. Misner, Recasting Prosecutorial Discretion, 86 J. CRIM. L. & CRIMINOLOGY 717 (1996). Another punishment measure might be the number of cases sent into diversion programs, or the number of community or intermediate sanctions obtained for cases charged initially with certain offenses best suited to those outcomes. URL: goo.gl/wBpRKb

4. Билиця І. О. До питання щодо становлення етичних вимог до прокурорів у період з 1711-1796 р.р. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки : зб. наук. праць.* 2013. Вип. 3, Т. 2 . С. 158-160.

5. Билиця І. О. Етично-моральні вимоги до кандидатів на посаду прокурора. *Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (Одеса, 15-16 трав. 2015 р.) . 2015. : Т. 2 . 2015. 667 с. С. 141-143.

6. Билиця І. О. Роль професійної етики в діяльності прокурорів. *Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (Одеса, 17 верес. 2018 р.) . 2018. 392 с. С. 290-292.

7. Билиця І. О. Місце професійної етики прокурора в реформуванні органів прокуратури. *Правове життя сучасної України : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (Одеса, 17 трав. 2019 р.) . 2019. Т. 2. 2019. 788 с. С. 97-99.

8. Билиця І. О. Професійна етика прокурора: монографія. Одеса: Юрид. л-ра, 2015. 184 с.

9. Билиця І. О. Професійний етикет прокурора як складова професійної етики прокурора. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку*

України в умовах європейської інтеграції : в 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 18 трав. 2018 р.) . 2018. : Т. 2 . 2018 . 784 с. С. 129-131.

10. Билиця І. Етичні аспекти взаємовідносин прокурора та судді в межах кримінального судочинства. *Юридичний вісник : щоквартальний журнал*. 2015. № 4. С. 175-179.

11. Данілін С. Міжнародні стандарти етичних засад кримінально-процесуальної діяльності прокурора: окремі шляхи впровадження. *Вісник прокуратури** : загальнодерж. фахове юрид. офіційне вид. 1999-. 2013. № 8. С. 115-121.

12. Денисова Г. В. Етичні норми в діяльності судді, прокурора, слідчого. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право : науково-фаховий журн.* 2014. Вип. 27, Т. 3 . 196 с. С. 96-100.

13. Збірник рішень Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів у дисциплінарному провадженні (за 2017 рік) / упоряд.: С. В. Подкопаєв, С. В. Гриненко. Харків : Право, 2018. 944 с.

14. Івчук М.Ю. Юридична відповідальність працівників прокуратури України. *Форум права*. 2010. №4. С. 397-401.

15. Кісліцина І. О. Напрямки удосконалення законодавства, що регулює дисциплінарну відповідальність прокурорів. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України) : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21 трав. 2021 р.) за загальною редакцією С. В. Ківалова*. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. С. 100-102. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/15393/%d0%9a%d1%96%d1%81%d0%bb%d1%96%d1%86%d0%b8%d0%bd%d0%b0%20%d0%86.%d0%9e..pdf?sequence=1&isAllowed=y>

16. Кісліцина І.О. Проблемні аспекти участі адвоката та прокурора при укладенні угоди про визнання винуватості. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 10 лист. 2017 р.)* відп. ред. Н.М. Бакаянова. Одеса : Видав. дім «Гельветика», 2017. 792 с. С. 436-438.

17. Ковбаса В., Хмеленко К. Професійна етика прокурора України. *Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 25 лютого 2021 р.)*. Дніпро: ДДУВС. 2021. С. 23-26. URL: <https://er.dduvs.in.ua/jspui/bitstream/123456789/6233/1/3.pdf>

18. Кравчук В. Правила професійної етики у діяльності прокурорів. *Публічне право: Науково-практичний юридичний журнал*. 2018. № 4. С. 23-29.

19. Литвак О. Реформування морально-етичних вимог до прокурора. *Вісник Національної академії прокуратури України: Фахове видання: Проблеми сьогодення: теорія, практика, життя академії*. 2013. № 1. С. 5-10.

20. Манькут А. Поняття юридичної відповідальності працівників прокуратури. *Підприємництво, господарство і право: Щомісячний науково-практичний господарсько-правовий журнал*. 2016. № 2. С. 158-161.
21. Основи професійної етики та поведінки прокурора: навч. посіб. [Бевзюк І.М., Гвоздик О.І., Горзов А.П. та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф. Козьякова І.М.]. К.: Національна академія прокуратури України, 2017. 184 с.
22. Свида О.Г. До питання щодо інституту присяги прокурорських працівників. *Актуальні проблеми держави і права: Зб. наук. праць*. 2011. Вип. 59. С. 46-50.
23. Скачкова К. А. Роль міжнародних стандартів професійної етики для прокурорів в Україні. *Конституційні цінності: правова природа та практика реалізації : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 17 трав. 2019 р.)*. 2019. : Ч. 2 . 2019 . 307 с. С. 187-190.
24. Толочко О. Професійна поведінка (етика) прокурорів: проблеми нормативного регулювання. *Юридичний журнал: Аналіт. матеріали. Коментарі. Судова практика*. 2006. № 4. С. 52-54.
25. Чернобай А. Морально-етичні вимоги до позаслужбової поведінки прокурора як елемент професійної етики та поведінки прокурора. *Публічне право: Науково-практичний юридичний журнал*. 2017. № 2. С. 219-226.
26. Шумський П. Професійна етика прокурора. *Вісник Національної академії прокуратури України: Фахове видання: Проблеми сьогодення: теорія, практика, життя академії*. 2011. № 4. С. 38-42.
27. Якимчук М.К. Теоретико-правові засади та шляхи удосконалення управління в органах прокуратури України. *Ерліхівський збірник: Наук. доповіді та повідомлення*. 2005. Вип. 4-5. 232 с. С. 175-179.
28. Яновська О.Г. Професійна етика юриста як чинник боротьби з професійними деформаціями прокурорів та адвокатів. *Судова апеляція*. 2011. № 2. С. 60-67.

Тема 5. Професійна етика нотаріуса

Лекційні питання:

1. Нормативна основа нотаріальної етики
2. Взаємодія нотаріуса з клієнтами
3. Взаємодія нотаріусів з органами державної влади
4. Взаємодія між нотаріусами
5. Дисциплінарна відповідальність нотаріуса
6. Етика нотаріуса у приватному житті

Питання до практичного заняття:

1. Нормативна основа нотаріальної етики

2. Взаємодія нотаріуса з клієнтами
3. Взаємодія нотаріусів з органами державної влади
4. Взаємодія між нотаріусами
5. Дисциплінарна відповідальність нотаріуса
6. Етика нотаріуса у приватному житті

Теми і кейси для самостійної роботи:

1. Які риси притаманні ідеальному нотаріусу?
2. Ризики в професійній діяльності нотаріуса
3. Що об'єднує правників, які обіймають різні посади (суддя, прокурор, адвокат та нотаріус)?

Кейси

№1

Приватний нотаріус Іваненко О.З. розмістив на будівлі, де знаходиться його офіс, світлову вивіску з написом «Нотаріус Іваненко О.З. 24/7. Дешево!» Також він розмістив у газеті оголошення «Нотаріус Іваненко О.З. Працюємо цілодобово. Можливий виїзд до клієнта за домовленістю. Низькі ціни та гарантована якість!» Чи є такі дії етичним проступком? Обґрунтуйте відповідь.

№2

Розгляньте фабулу справи

Між Банком «А» та громадянином В. було укладено кредитний договір, відповідно до якого Банком «А» надано громадянину В. споживчий кредит в сумі 16 000 доларів США на певний строк.

В якості забезпечення вимог по цьому кредиту, між Банком «А» та громадянином Д., від імені якого за довіреністю діяв громадянин В., було укладено договір іпотеки, відповідно до якого останнім було передано в іпотеку об'єкт нерухомості, що належить громадянину Д. на праві власності.

Цей договір іпотеки був посвідчений приватним нотаріусом Б. у відповідності з нормами чинного законодавства на підставі поданих документів, в присутності представника Банку «А» та громадянина В. На момент посвідчення іпотечного договору нотаріус Б. перевіряла по Єдиному реєстру довіреностей наявність факту реєстрації видачі довіреності, і ця довіреність була зареєстрована у встановленому порядку. Як пізніше було встановлено, громадянин В. використав підроблену довіреність.

Строк погашення кредиту не закінчився, однак заборгованість по кредиту громадянином В. не погашено і він ухиляється від його погашення. Здійснити своє право на задоволення своїх вимог за рахунок предмету іпотеки Банк не має можливості, оскільки судом цей іпотечний договір визнаний недійсним.

У зв'язку з цим Банк «А» звернувся до суду з позовною заявою до приватного нотаріуса Б. про визнання дій приватного нотаріуса незаконними

та відшкодування майнової шкоди. Банк “А” вважає, що приватний нотаріус Б. не мала права посвідчувати іпотечний договір, оскільки діючи по довіреності від власника нерухомого майна, громадянин В. передав в іпотеку чуже майно в своїх інтересах. Банк “А” вважає, що саме через неналежне виконання своїх обов’язків приватним нотаріусом Б. іпотечний договір визнано недійсним та Банку “А” заподіяно шкоду, яка складається з сум, неповернутих Банку “А” громадянином В. за кредитним договором, яку слід стягнути з відповідача в користь позивача разом з судовими витратами.

Дайте відповіді на запитання:

Чи є у діях нотаріуса Б. етичні порушення або правопорушення? Обґрунтуйте свою відповідь.

Що б змінилося, якщо нотаріус Б. знала би про те, що довіреність є підробленою, та посвідчила б договір іпотеки? Чи були б у цьому випадку етичні або інші порушення? Обґрунтуйте свою відповідь.

Прочитайте рішення суду з цієї справи на сайті Єдиного державного реєстру судових рішень <http://reyestr.court.gov.ua/Review/13087725>.

Нормативно-правові акти:

1. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 1993, N 39, ст.383. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>
2. Правила професійної етики нотаріусів, затверджені наказом Міністерства юстиції України 07.06.2021 № 2039/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0759-21#Text>
3. Кодекс правил професійної етики нотаріусів - затверджено на черговому 3’їзді нотаріусів України 20.04.2018. URL: <https://npu.ua/wp-content/uploads/2018/06/%D0%9A%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D1%97-%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8-%D0%BD%D0%BE%D1%82%D0%B0%D1%80%D1%96%D1%83.pdf>
4. Європейський кодекс нотаріальної етики, прийнятий Конференцією нотаріусів Європейського Союзу 3-4 лютого 1995 в Неаполі (із подальшими змінами). URL: <http://npu.org.ua/wp-content/uploads/2018/01/%D0%84%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81-%D0%BD%D0%BE%D1%82%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97-%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8.pdf>

Рекомендована література:

1. Баранкова В. В. Поняття та межі нотаріальної таємниці. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2017. № 4(94). С. 192-219.

2. Голубєва Н. Ю., Апалькова І. С., Яніцька І. А. Нотаріат України: навч.- метод. посібник. Одеса: Фенікс, 2017. 74 с.
3. Глущенко Ю. В. Роль нотаріату як інституту попереджувального судочинства. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Сер. Право*. Вип. 21. 2014. С. 142–150.
4. Горбань Н. Принцип професійної компетентності та морально-етичних стандартів діяльності нотаріуса. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка: Юридичні науки*. 1958-2011. Вип. 89. 121 с. С. 87-92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Yur_2011_89_24
5. Денисяк Н.М. Етика та професійна поведінка нотаріусів України. *Правове життя сучасної України : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 17 трав. 2019 р.)*. 2019. : Т. 2 . 2019 . 788 с. С. 523-526.
6. Етика та правила організації нотаріату. Міжнародний союз нотаріату. URL: <http://npu.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/%D0%9A%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81-%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8-%D0%9C%D0%A1%D0%9B%D0%9D-%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf>
7. Желіховська Ю.В. Етика нотаріуса у сфері професійної діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2013. Серія ПРАВО. Випуск 21. Частина II. Том 1. С. 194-198.
8. Комаров В.В., Баранкова В.В. Нотаріат : Підручник. Х.: Право, 2019. 416 с.
9. Корнєєв Ю. В. Нотаріат в Україні : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 120 с.
10. Коротюк О. В. Науково-практичний коментар Закону України «Про нотаріат». Х. : Право, 2012. 648 с.
11. Левченко І. В. Етика нотаріальної діяльності. *Бюлетень Міністерства юстиції України : загальнодержавне науково-практ. фахове вид.* 2013. № 9. С. 44-49.
12. Невзорова І.В. Сутність деонтологічних засад діяльності нотаріуса. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. № 19 (2019). С. 33-37. URL: https://prc.com.ua/wp-content/uploads/2021/01/vprc_2019_19_7.pdf
13. Науково-практичний коментар Закону України «Про нотаріат» О. В. Коротюк. Х.: Право, 2012. 648 с.
14. Нелін О. І. Прогалини законодавчої регламентації визначення мети і завдання нотаріату України. *Юридична Україна : Щомісячний правовий часопис*. 2017. № 5/6. С. 111-115.

15. Нотаріат в Україні : навчальний посібник за заг. ред. док. юрид. наук, проф. Ю. В. Нікітіна. Київ: ВНЗ «Національна академія правління», 2016. 586 с.
16. Поповченко О. І. Енциклопедія захисту нотаріальної діяльності. Х. : ФОП Лисяк Л.С. 2020. 448 с.
17. Правова охорона нотаріальної таємниці : монографія. Д. В. Журавльов, О. В. Коротюк, К. І. Чижмарь. К. : ОВК, 2017. 190 с.
18. Соломахіна О. М. Розвиток та вдосконалення загальних положень професійної етики нотаріусів. *Цивільне судочинство у світлі судової реформи в Україні : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. ім. Ю. С. Червоного* (м. Одеса, 18 груд. 2015 р.) . 2015 . 152 с. С. 143-146.
19. Старчук О. В. Нотаріат: практикум. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 38 с.
20. Фурса С. Чи можлива конкуренція серед нотаріусів? *Право України*. 2001. № 5. С. 65-70.
21. Фурса С.Я., Фурса Є.І., Бордюг Т.О., Фурса Є.Є. Нотаріальний процес. Інтерактивний курс (з практикумом). Підручник. Київ: Алерта, 2021. 480 с.
22. Череватенко І. М. Принципи безпосередності та диспозитивності у нотаріальному провадженні щодо посвідчення безспірних прав. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 11. С. 53-57.
23. Черниш В. М. Правова політика і проблеми нотаріальної професії: науково критичний дискурс. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017 № 1. С. 139-146.
24. Шешуряк Ю. Професійна етика нотаріуса: від моралі до моральності. URL: <https://journal.npu.ua/2019/etyka/>

Тема 6. Професійна етика слідчого та детектива

Лекційні питання:

1. Нормативна основа етики слідчого та детектива
2. Законність та мораль в роботі слідчого та детектива
3. Незалежність та процесуальна самостійність слідчого та детектива
4. Взаємодія між слідчим та прокурором під час досудового розслідування
5. Забезпечення законності досудового розслідування, взаємодія слідчого, детектива із підозрюваним, обвинуваченим
6. Етика взаємодії слідчого з потерпілим
7. Дисциплінарна відповідальність слідчого та детектива
8. Етика слідчого та детектива у приватному житті

Питання до практичного заняття:

1. Нормативна основа етики слідчого та детектива
2. Законність та мораль в роботі слідчого та детектива

3. Незалежність та процесуальна самостійність слідчого та детектива
4. Взаємодія між слідчим та прокурором під час досудового розслідування
5. Забезпечення законності досудового розслідування, взаємодія слідчого, детектива із підозрюваним, обвинуваченим
6. Етика взаємодії слідчого з потерпілим
7. Дисциплінарна відповідальність слідчого та детектива
8. Етика слідчого та детектива у приватному житті

Теми і кейси для самостійної роботи:

1. Моральні та правові джерела діяльності слідчого та детектива.
2. Моральна мотивація обрання запобіжного заходу.
3. Етика спілкування слідчого із засобами масової інформації.
4. Ризики в професійній діяльності слідчого та детектива.
5. Етика приватного детектива.

Завдання 1.

Проаналізуйте вимоги, які висуваються до слідчого та детектива в Україні та світі. Зробіть порівняльно-правовий аналіз та запропонуйте напрямки удосконалення чинного законодавства у цій сфері.

Завдання 2.

Напишіть есе обсягом 2-3 сторінки на одну з запропонованих тем.

1. Особливості етики провадження слідчих дій.
2. Етика позаслужбової поведінки слідчого та детектива.
3. Місія слідчого та детектива у суспільстві.

Кейс 1.

Проаналізуйте фабулу справи та зазначте, які порушення норм законодавства та етики допустив слідчий та працівники поліції.

Громадянин О. року потрапив в ДТП, коли рухався на своєму автомобілі і був виявлений працівниками поліції, які викликали швидку допомогу. Громадянин О. був оглянутий лікарем, після чого працівники поліції відвезли його до лікарні, де його оглянули лікарі і зробили рентген грудної клітини. Ним було отримано черепно-мозкову травму, внаслідок якої, а також через сильний біль від отриманих травм він не міг давати повну звітність своїм показам та діям. Незважаючи на це, його було доставлено в Приморський РВ УМВС України в Черкаській області, де до нього з боку співробітників поліції застосовувалось фізичне насилля у вигляді ударів кулаками і різними важкими предметами по голові, в область грудної клітини, по ниркам, а також катування у вигляді підключення електричного струму в пах і на кінцівки. В Придніпровському РВ він перебував майже добу, і практично весь час піддавався катуванням. Процесуальні дії слідчим

були з ним проведені майже через добу пізно ввечері. В цей же час йому було надано адвоката, та можливість повідомити рідних про його місцезнаходження. В подальшому він перебував на ІТТ, при цьому медичну допомогу також не отримував, хоча його стан і самопочуття після отримання тілесних ушкоджень від працівників поліції значно погіршився. Для поміщення в ІТТ були використані результати медичного огляду отримані до того, як він отримав тілесні ушкодження від працівників поліції.

Майже добу, до того, як передати первинні матеріали кримінального провадження старшому слідчому СВ Придніпровського РВ УМВС України в Черкаській області ст. лейтенанту поліції П. його допитував оперуповноважений майор поліції Р. та інші співробітники карного розшуку. Весь час в ході допитів приймав участь начальник карного розшуку М., який віддавав накази співробітникам карного розшуку. Всі допити проводились з застосуванням до нього морального, психологічного, фізичного насилля та застосуванням до нього катування (у вигляді надягання йому наручників на руки і ноги, стягнувши їх за спиною за допомогою металевого ланцюга, щоб він не міг поворухнутись, крім того в цей же час йому на голову надягали протигаз і перекривши за допомогою протигазу доступ кисню, запускали в середину нього, якусь газоподібну речовину, від якої він задихався і втрачав свідомість, а в моменти коли він втрачав свідомість вказані працівники міліції підключали до нього електричний струм за допомогою «електрошокерів». Психологічний тиск виражався в тому, що громадянину О. весь час погрожували фізичною розправою, різними більш жорсткішими методами катування. В результаті застосування до нього вищеписаних методів фізичного, психологічного тиску з боку працівників поліції, відчувши реальну загрозу не тільки своєму здоров'ю, а й життю під час катувань громадянин О. давав різні свідчення на вимогу працівників карного розшуку, оговорював себе та брав на себе різні «епізоди» кримінальних правопорушень які він не вчиняв, та до яких він не мав будь-якого відношення. При цьому під час перебування в Придніпровському РВ його двічі змусили написати заяву про відмову від послуг адвоката. Крім того, працівники поліції вимагали у громадянина О. грошові кошти в сумі 15 тис. доларів США. Враховуючи те, що стан його здоров'я значно погіршився і він ледь тримався, з метою уникнення подальших катувань він був вимушений погодитись на пред'явлені йому вимоги та пообіцяв вищевказаним працівникам поліції грошові кошти, які вони вимагали. З метою передачі коштів працівникам поліції, громадянин О. зателефонував своїй дружині та попросив її принести вказану суму грошових коштів. Після телефонної розмови громадянин О. запевнив працівників поліції М. та П. що його дружина знайде і привезе грошові кошти. Отримавши від нього обіцянку, вони ще раз нагадали йому покази, які він мав давати у слідчого, передали його своєму підлеглому оперуповноваженому майору на ім'я Л. та останній відвів його до слідчого С. Перебуваючи там, з ним поруч був майор Р., який весь час дивився на нього та тим самим створював на нього психологічний тиск, з метою не допущення розбіжностей його показів з тими показами які

були нав'язані йому під час катувань. Почувши розмову між слідчим С. та майором Л. він зрозумів, що слідчому відомо де і з якою метою він перебував до цього моменту, а також він розумів які неправомірні дії вчинялись співробітниками карного розшуку.

На неодноразові прохання надати йому медичну допомогу слідчий С. не звертав уваги та ігнорував їх. В подальшому згідно рішення районного суду, до громадянина О. було обрано міру запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою з можливістю внесення застави. Під час перебування під вартою стан здоров'я О. значно погіршився, проте медичну допомогу йому не було надано.

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12.11.2015 № 794-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text>.
3. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>
4. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
5. Про Службу безпеки України. Закон України від 25.03.1992 № 2229-XII. URL: : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>
6. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.1993 р. № 3341-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text>
7. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: Закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text>
8. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. № 2135 XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>
9. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
10. Про затвердження Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 877. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF#Text>
11. Про утворення Національної поліції України: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2015 р. № 641. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/641-2015-%D0%BF#Text>
12. Про утворення Державного бюро розслідувань : Постанова Кабінету Міністрів України № 127 від 29 лютого 2016 р. № 127. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/127-2016-%D0%BF#Text>

13. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 878. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-%D0%BF#Text>

14. Наказ № 4-н від 15.05.2015 «Про положення про конкурсну комісію з проведення конкурсу на зайняття вакантних посад у Національному антикорупційному бюро України» URL: <https://nabu.gov.ua/nakaz-pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-konkursnu-komisiyu-z-provedennya-konkursu-na-zaynyattya>

15. Наказ №123-О від 31.05.2017 «Про затвердження Порядку проведення відкритого конкурсу для призначення на посади у Національному антикорупційному бюро України» (зі змінами). URL: <https://nabu.gov.ua/nakaz-pro-zatverdzhennya-poryadku-provedennya-vidkrytogo-konkursu-dlya-pryznachennya-na-posady-u>

16. Наказ №142 від 29.11.2019 «Про затвердження Положення про Управління внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України» URL: <https://nabu.gov.ua/nakaz-pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-upravlinnya-vnutrishnogo-kontrolyu-nacionalnogo>

17. Наказ № 242 від 01.09.2016 «Про затвердження Кодексу професійної етики працівників Національного антикорупційного бюро України» (зі змінами). URL: <https://nabu.gov.ua/nakaz-n242-pro-zatverdzhennya-kodeksu-profesiynoyi-etyky-pracivnykiv-nacionalnogo-antukorupciynogo>

18. Стратегічна програма діяльності Державного бюро розслідувань на 2017–2022 рр. URL: https://dbr.gov.ua/sites/default/files/2018-04/program17-20_web.pdf

Рекомендована література:

1. Адміністративна діяльність Національної поліції: Навч. посібник. Кол. авт. ; кер. авт. кол. к.ю.н., засл. юрист України В.А. Глухверя. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 248 с.

2. Адміністративна діяльність поліції: підручник / [В. В. Серета та ін. ; за заг. ред. В. В. Середи] ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів : ЛьвДУВС, 2017. 775 с.

3. Бакаянова Н. М. Єдиноначальність та колективний спосіб реалізації повноважень у діяльності Державного бюро розслідувань аспект. *Державне бюро розслідувань: на шляху розбудови : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, 16 червня 2018 р., м. Одеса / Редкол.: Г.О. Ульянова (голова) [та ін.]. Одеса: Юридична література, 2018. С. 11-14.

4. Бакаянова Н. М., Кубасенко А. В., Свида О. Г. Організація діяльності національної поліції України та оперативних підрозділів: навчально-методичний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання) / Н. М. Бакаянова, А. В. Кубасенко, О. Г. Свида. Одеса : Фенікс, 2020. 251 с.

5. Богданенко А. Організація діяльності Національного антикорупційного бюро України та його місце в системі органів державної влади України. *Публічне урядування*. 2020. 24(4). С. 23-31.
6. Державне бюро розслідувань: досвід становлення : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (21 червня 2019 р., м. Одеса) / редкол.: Г. О. Ульянова (голова) [та ін.]. Одеса : Юридична література, 2019. 476 с.
7. Дерев'янка І. М. Актуальні питання роботи слідчих Служби Безпеки України в умовах чинності нового Кримінального процесуального кодексу України. *Правова доктрина - основа формування правової системи держави : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 20-річчю НАПрН України та обговоренню п'ятитомної монографії «Правова доктрина України»* (Харків, 20-21 листопада 2013 р.). 2013. 1032 с. С. 671-674.
8. Дрозд О.Ю. Поняття та класифікація основних принципів діяльності Державного бюро розслідувань. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Випуск 1. С.158-163.
9. Дрозд О.Ю. Принципи організації та діяльності Державного бюро розслідувань. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №3. С. 251-257.
10. Закон України «Про Національну поліцію»: наук.-практ. комент. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка; [О. І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка]. Харків, 2016. 408 с.
11. Кісліцина І. О. Державне бюро розслідувань в Україні — аналог Федерального ^[1]бюро розслідувань у США чи нова інституція? *Державне бюро розслідувань: на шляху розбудови: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 16 червня 2018 р., м. Одеса*. Редкол.: Г.О. Ульянова (голова) [та ін.]. Одеса: Юридична література, 2018. С. 50-52.
12. Ковальчук І.С. Проблемні аспекти розмежування компетенції Національного антикорупційного бюро України та Державного бюро розслідувань. *Право і суспільство*. 2021. № 1. Ч. 2. С. 98-102.
13. Козленко В. Види гарантій діяльності Національного антикорупційного бюро України. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 1. С. 98–102.
14. Кубаєнко А.В. Взаємодії поліції та суспільства в сфері реалізації правоохоронної функції. *Юридичний вісник*. 2020. №2. С.81-87 DOI <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i2.1707>
15. Кубаєнко А.В. Довіра до органів Національної поліції як ключовий фактор ефективності правоохоронної системи. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. №6 (1). С.221-226.
16. Кубаєнко А.В. Теоретико-прикладні питання адміністративно-юрисдикційної діяльності поліцейських. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. №1. С. 75-78.
17. Курганський О. В. Окремі питання організації та діяльності НАБУ. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI*

століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 217-220.

18. Курганський О. В. Тернистий шлях створення державного бюро розслідувань. *Державне бюро розслідувань: на шляху розбудови : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, 16 червня 2018 р., м. Одеса. Редкол.: Г.О. Ульянова (голова) [та ін.]. Одеса: Юридична література, 2018. С. 53-55.

19. Максимович А.М. Адміністративно-правове регулювання дисциплінарної відповідальності працівників Державного бюро розслідувань: дис. доктора філософії в галузі права. Київ, 2021. 210 с.

20. Медведенко Н.В. Правові та організаційні засади дисциплінарного провадження в органах Національної поліції України: Монографія. Одеса: ОДУВС, 2019. 223 с.

21. Нестерчук Л. П. Державне бюро розслідувань як новий правоохоронний орган в Україні. *Державне бюро розслідувань: на шляху розбудови : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, 16 червня 2018 р., м. Одеса / Редкол.: Г.О. Ульянова (голова) [та ін.]. Одеса: Юридична література, 2018. С. 55-59.

22. Ортинський В.Л. Професійна етика та культура поведінки працівника органів внутрішніх справ України: метод. посіб. для працівників ОВС. Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. Л. : ЛьвДУВС, 2009. 128 с.

23. Панов В.В. Адміністративно-правове регулювання дисциплінарної відповідальності детективів Національного антикорупційного бюро України: дис. доктора філософії в галузі права. Київ, 2021. 220 с.

24. Парасюк В. М. Професійна етика слідчого органів внутрішніх справ : навчальний посібник. Львівський ін-т внутрішніх справ при Національній академії внутрішніх справ України. Л. 2004. 68 с.

25. Питель Ю. М. Адміністративно-правова взаємодія Національного антикорупційного бюро України з Радою громадського контролю. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 1. С. 116–118.

26. Питель Ю. М. Загальна характеристика прав та обов'язків працівників Національного антикорупційного бюро України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. № 1. С. 123–128.

27. Питель Ю. М. Юридична відповідальність працівників Національного антикорупційного бюро України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2017. Вип. 2. Т. 3. С. 134–139.

28. Поліцейська (адміністративна) діяльність : навч. посіб. за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. І. Безпалової ; [О. В. Джафарова, С. О. Шатрава та ін. ; передм. О. І. Безпалової] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2020. 396 с.

29. Поліцейська діяльність: навчальний посібник за ред. М.В. Корнієнко. Одеса: ОДУВС, 2021. 252 с.

30. Полянський Ю. Є. Актуальні проблеми застосування Закону України «Про Державне бюро розслідувань». *Державне бюро розслідувань: на шляху розбудови : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 16 червня 2018 р., м. Одеса* / Редкол.: Г.О. Ульянова (голова) [та ін.]. Одеса: Юридична література, 2018. С. 8-10.

31. Професійна етика юриста : підручник за ред. проф. В. С. Бліхара; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів ; Хмельницький : Хмельниц. ун-т упр. та права, 2016. 357 с.

32. Свида О. Г. Незалежність як засада функціонування Державного бюро розслідувань. *Державне бюро розслідувань: на шляху розбудови : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 16 червня 2018 р., м. Одеса*. Редкол.: Г.О. Ульянова (голова) [та ін.]. Одеса: Юридична література, 2018. С. 43-45.

33. Сливка С. С. Юридична деонтологія: правнича етика. Професійна культура: підручник. Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. [3-тє вид., перероб. і доп.]. К. : Атіка, 2006. 295 с.

34. BAKAIANOVA, Nana M.; KRYZHANOVSKA, Olena V.; KUBAIENKO, Andrii V.. The Role of Law Enforcement in Ensuring the Rights of Citizens. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*, [S.l.], v. 10, n. 8, p. 2253-2261, dec. 2019. ISSN 2068-696X. doi: [https://doi.org/10.14505/jarle.v10.8\(46\).03](https://doi.org/10.14505/jarle.v10.8(46).03).

35. KUBAIENKO A., OKHRIMENKO I., KRYZHANOVSKA O., Kislitsyna I., HRYSHCHENKO M. The police competence to ensure the rights and freedoms of citizens in modern society. *Cuestiones Políticas* (2021) Vol. 39 Núm. 69. P. 164-181 <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3969.09>

Тема 7. Професійна етика в приватному житті правника

Лекційні питання:

1. Вимоги до поведінки представників юридичних професій у приватному житті: загальні та специфічні правила
2. Участь правника в політичному житті
3. Право на приватність
4. Свобода самовираження та комунікації правника у приватному житті (соцмережі)
5. Релігійна свобода правника

Питання до практичного заняття:

1. Вимоги до поведінки представників юридичних професій у приватному житті: загальні та специфічні правила
2. Участь правника в політичному житті

3. Право на приватність
4. Свобода самовираження та комунікації правника у приватному житті (соцмережі)
5. Релігійна свобода правника

Теми і кейси для самостійної роботи:

№1

Адвокат на своєму сайті розмістив статистику справ, в яких він успішно брав участь, а також відгуки задоволених клієнтів.

Оцініть, чи може він розміщувати таку інформацію? Якщо так, то за яких умов? Чи зміниться ваша оцінка, якщо відгуки клієнтів розмістив на сайті нотаріус?

№2

Оцініть з позиції етичних засад ситуацію, коли у кабінеті судді висить портрет президента країни.

Чи зміниться ваша оцінка, якщо у кабінеті судді висить ікона?

№3

Оцініть з точки зору етичних засад ситуацію, коли суддя сидів у президії з'їзду певної політсили, як запрошений гість.

Чи зміниться ваша оцінка, якщо він просто брав участь у з'їзді політичної партії?

Чи зміниться ваша оцінка, якщо він був присутній на урочистій вечірці певної політсили?

Чи зміниться ваша оцінка, якщо перелічені дії здійснив адвокат?

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р., прийнята на V сесії Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів. Затверджений Всеукраїнською конференцією прокурорів 27 квітня 2017 року. URL: http://www.kdkp.gov.ua/ua/dokuments_vkp.html
3. Кодекс суддівської етики. Затверджений XI черговим з'їздом суддів України 22.02.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text>
4. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборчим зїздом адвокатів 9 червня 2017 р. Національна асоціація адвокатів України: офіц. веб-портал. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/8354a317c5dd15913f18_file.pdf.

5. Правила професійної етики нотаріусів України. Затверджено Наказом Міністерства юстиції України 04.10.2013 № 2104/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1730-13#Text>

6. Правила професійної етики нотаріусів, затверджені наказом Міністерства юстиції України 07.06.2021 № 2039/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0759-21#Text>

Рекомендована література:

1. Griffin, Leslie C. (1998). The Relevance of Religion to a Lawyer's Work: *Legal Ethics. Scholarly Works*. Las Vegas, 724 p. URL: <http://scholars.law.unlv.edu/facpub/724>.

2. Grajzl P., Murrell P. (2006). Lawyers and politicians: The impact of organized legal professions on institutional reforms. *Springer Science+Business Media, LLC*. URL: <http://econserver.umd.edu/~murrell/articles/LawyersAndPoliticians.pdf>.

3. James E. Moliterno, The Lawyer's Role in a Contemporary Democracy, *Promoting Social Change and Political Values, The Lawyer as Catalyst of Social Change*, 77 Fordham L. Rev. 1559 (2009). Available at: <http://ir.lawnet.fordham.edu/flr/vol77/iss4/15>.

4. Бойко Г. В. Деякі проблемні питання застосування дисциплінарною палатою Правил адвокатської етики при використанні адвокатом мережі Інтернет (за матеріалами дисциплінарних проваджень КДКА Одеської області). *Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика*. 2019. С. 14-16.

5. Висновок Комітету з питань суддівської етики штату Меріленд щодо використання сайтів соціальних мереж від 12 червня 2012 р. (номер запиту 2012-07).

6. Віткаускас Д. Право на повагу до приватного життя відповідно до статті 8 Європейської Конвенції захисту прав людини та основних свобод . *Нові аспекти права на приватність та удосконалення українського законодавства: Матеріали міжнародного просвітницького семінару* (м.Київ, 6-7 жовтня 2003 р.). URL: <http://khp.org/index.php?id=1094815937>.

7. Жидовцева О.А. Структура та функції професійної правосвідомості. *Форум права*. 2012. № 1. С. 307–312.

8. Кухнюк Д.В. Адвокатська етика у віртуальній реальності. *Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика*. 2019. С. 39-43.

9. Проць О.Є. Структура та функції правосвідомості молоді. *Форум права*. 2011. № 2. С. 773–778.

10. Савішенко В.М. Конспект лекцій з дисципліни «Професійно-правова відповідальність юриста». ДДУВС, Дніпро. 2019. URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/lectures/2020/kzpd/l23.4.pdf>

11. Сущенко В.М. Модель професійної культури правника: критерії та підходи. *Наукові записки. Т.90. С.29-33.*
12. Сущенко В.М. Професійна відповідальність правника: адвоката, судді, прокурора. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. С. 141-145.* URL: http://elar.naiau.kiev.ua/bitstream/123456789/20483/1/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0%20%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%B4%D1%96%D0%B2%2C%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83%D1%80%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B2%20%D1%82%D0%B0_p142-145.pdf
13. Храпенко О. О. Дотримання адвокатами Правил адвокатської етики на телебаченні та в мережі Інтернет. *Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика. 2019. С. 53-55.*

Тема 8. Правники і правнича професія у суспільстві

Лекційні питання:

1. Образ правників у громадській думці
2. Образ правників і правничої професії у масовій культурі
3. Правнича етика як засіб відновлення довіри до представників правничої професії

Питання до практичного заняття:

1. Образ правників у громадській думці
2. Образ правників і правничої професії у масовій культурі
3. Правнича етика як засіб відновлення довіри до представників правничої професії

Кейси для самостійної роботи:

№1

Мета: охарактеризувати певні складові бажаного образу правника (наприклад, безсторонність).

Метод: аналіз соціологічних досліджень, доступних на сайтах соціологічних фірм.

Очікуваний результат: коротка доповідь з описом проблеми, результатом дослідження і висновком.

Крім того, студенти можуть робити власні опитування (наприклад, через соціальні мережі). Хоча вони будуть нерепрезентативними, такі дослідження допоможуть студентам окреслити проблему соціального сприйняття правників і правничої професії.

Соціологічні дані:

- Бібліотека Інституту соціології НАН: <http://i-soc.com.ua/institute/lib.php>

- Соціологічні фірми (КМІС, Фонд імені Ілька Кучеріва «Демократичні ініціативи», Соціологічна група «Рейтинг»)
- Transparency International Ukraine: <https://ti-ukraine.org/>
- World Justice Project: <https://worldjusticeproject.org/>

№2

Мета: показати образ правника на підставі перегляду певних фільмів.
 Метод: перегляд фільму чи фільмів з наступною дискусією.
 Приклад: Обговорення “Образ судді” після перегляду фільмів “Суддя” (2014) “... І правосуддя для всіх” (1979), “Нюрнберзький процес” (1961).
 Важливо враховувати: Ці фільми показують і позитивні, і негативні (клієнт героя Аль Пачіно – суддя, якого звинувачують у зґвалтуванні), а також неоднозначні (герою Роберта Дювала у “Судді”) образи судді.
 Очікувані результати: Студенти мають визначити бажаний образ судді у суспільстві, а так само загрози цьому образу.

Соціологічні дані:

- Бібліотека Інституту соціології НАН: <http://i-soc.com.ua/institute/lib.php>
- Соціологічні фірми (КМІС, Фонд імені Ілька Кучеріва «Демократичні ініціативи», Соціологічна група «Рейтинг»)
- Transparency International Ukraine: <https://ti-ukraine.org/>
- World Justice Project: <https://worldjusticeproject.org/>

Фільми (можливий перелік):

1. І поженеш бурю (1960, США)
2. Вбити пересмішника (1962, США)
3. Спекотної ночі (1967, США)
4. Читець (2008, США / Німеччина)
5. Вгадай, хто прийде до обіду (1967, США)
6. Звільнення Л. Б. Джонса (1970, США)
7. Нюрнберзький процес (1961, США)
8. 12 розлючених чоловіків (1957, США)
9. Життя інших (2006, Німеччина)
10. V значить вендетта (2006, Сполучене Королівство / Німеччина)
11. Міст шпигунів (2015, США / Німеччина / Індія)
12. Філадельфія (1993, США)
13. Суддя (2014, США)
14. Мій кузен Вінні (1992, США)
15. Секретне досьє (2017, США)
16. ... І правосуддя для всіх (1979, США)
17. Адвокат диявола (1997, США)
18. Законослухняний громадянин (2009, США)
19. Лінкольн для адвоката (2011, США)
20. Судити по совісті (просто помилувати) (2019, США)
21. Ваша честь (2020, США).

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р., прийнята на V сесії Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів. Затверджений Всеукраїнською конференцією прокурорів 27 квітня 2017 року. URL: http://www.kdkp.gov.ua/ua/dokuments_vkp.html
3. Кодекс суддівської етики. Затверджений XI черговим з'їздом суддів України 22.02.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text>
4. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборчим з'їздом адвокатів 9 червня 2017 р. Національна асоціація адвокатів України: офіц. веб-портал. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/8354a317c5dd15913f18_file.pdf.
5. Правила професійної етики нотаріусів України. Затверджено Наказом Міністерства юстиції України 04.10.2013 № 2104/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1730-13#Text>
6. Правила професійної етики нотаріусів, затверджені наказом Міністерства юстиції України 07.06.2021 № 2039/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0759-21#Text>

Рекомендована література:

1. Бахновська І.П., Лалуєва А.О. Правосвідомість юриста: шляхи формування. Порівняльно-аналітичне право. 2020. №1. С. 20-23. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/32365/1/%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%9E%D0%A1%D0%92%D0%86%D0%94%D0%9E%D0%9C%D0%86%D0%A1%D0%A2%D0%AC%20%D0%AE%D0%A0%D0%98%D0%A1%D0%A2%D0%90.pdf>
2. Гавриленко О., Тетерич О. Моральні засади професії юриста. Вісник Університету внутрішніх справ. 2016. Вип. № 3-4. С. 108-112.
3. Губа А. Сутність правосвідомості юриста : навчальний посібник. 2017. С. 27–34. URL: <http://eprints.mdpu.org.uapdf>.
4. Кісліцина І.О. Проблеми підготовки майбутніх юристів – працівників прокуратури України та шляхи їх вирішення. *Scientific pedagogical internship «Legal education of the future: prospective and priority directions of scientific research» : Internship proceedings*, November 27 – December 1, 2017. Lublin : Izdevnieciba «Baltija Publishing», 184 pages. P.69-72.
5. Калюжний Р. Формування правосвідомості юристів в сучасних умовах освітніх змін. URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/32549/1/%D0%9A%D0%B0%D0%BB%D1%8E%D0%B6%D0%BD%D0%B8%D0%B9.%20%D0%A4%D0%9E%D0%A0%D0%9C%D0%A3%D0%92%D0%90%D0%9D%D0%9D%D0%AF%20%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%9E%D0%A1%D0%92%D0%86%D0%94>

[%D0%9E%D0%9C%D0%9E%D0%A1%D0%A2%D0%86%20%D0%AE%D0%A0%D0%98%D0%A1%D0%A2%D0%86%D0%92.pdf](#)

6. Компанейцев С.В. Деонтологічні засади діяльності адвоката: поняття, ознаки. 2012. №3. URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vlduvs_2012_336.pdf

7. Кононенко С. Теорія і практика формування правосвідомості у майбутніх юристів. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2011. С. 12–16.

8. Кулеша В. Crimen Laesae Iustitiae. Кримінальна відповідальність суддів та прокурорів за злочини проти правосуддя за Нюрнберзькими законами, німецьким, австрійським, польським законодавством. Видавництво Лодзинського університету, 2013. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/crimean_kulesha.pdf

9. Куренда Л. Дослідження сутності професійної правосвідомості юриста. *Історико-правовий часопис*. 2014. С. 26-29. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/5035/1/kurenda.pdf>

10. Лозовой В., Уманець О., Ценко М. Культура особистості та етикет у діловому спілкуванні: Навч. посіб. Х.: Регіон-інформ, 2006. 140 с.

11. Луцький А. Правосвідомість юриста як суб'єктивне відображення чинної правової ідеології. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. № 2, 2014. С. 50-60. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/871/1/7.pdf>

12. Луцький А. І. Вплив правової ідеології на правосвідомість юриста. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: Журнал. Серія Право*. №2(14), 2016. С. 10-16. URL: <https://visnyk.iful.edu.ua/wp-content/uploads/2019/02/14-3-16.pdf>

13. Невзорова І.В. Теоретико-правові основи компетентнісної діяльності нотаріуса: дис. доктора філософії в галузі права. Дніпро, 2021. 223 с. URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/df035/d.pdf>

14. Невзорова І.В. Генеза розвитку деонтологічних засад діяльності нотаріуса. *Науковий збірник «Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції»*. 2020. № 2. С. 14-18.

15. Невзорова І.В. Міжнародні деонтологічні стандарти діяльності нотаріату. *Науковий журнал «Юридичний бюлетень»*. № 11. Херсон, 2019. С. 84-90.

16. Невзорова І.В. Сучасні стандарти діяльності нотаріуса. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. № 61. Ужгород, 2020. С. 32-35.

17. Правосуддя: філософське та теоретичне осмислення: колективна монографія. Відп. ред. В. С. Бігун. К., 2009. 316 с.

18. Проць О. Є. Структура та функції правосвідомості молоді. *Форум права*. 2011. № 2. С. 773-778.

19. Сущенко В.М. Модель професійної культури правника: критерії та підходи. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. Т. 90. Київ: ВД «Академія». 2009. С. 29–33.
20. Сущенко В. Стан і проблеми реформування юридичної освіти в Україні: виклики XXI століття. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/9903/1/30.pdf>
21. Шаравара І. Правосвідомість як юридична категорія та її основні структурні елементи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. С. 25–29. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua.pdf>

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ЗАЛІКУ

1. Місія правничої професії в суспільстві.
2. Доступ до правничої професії.
3. Цінності правничої професії.
4. Загальні етичні вимоги: компетентність, об'єктивність, заборона дискримінації, підтримання гідності та доброчесності професії, збереження професійної таємниці, запобігання конфлікту інтересів.
5. Міжнародні стандарти правничої професії.
6. Нормативна основа етичної поведінки суддів.
7. Взаємодія з учасниками судового процесу.
8. Взаємодія з органами державної влади.
9. Взаємодія з іншими суддями.
10. Дисциплінарна відповідальність суддів.
11. Нормативна основа адвокатської діяльності.
12. Основні принципи адвокатської етики.
13. Взаємодія адвоката з клієнтами.
14. Взаємодія адвоката з учасниками судового процесу та органами державної влади.
15. Професійна асоціація. Взаємодія з іншими адвокатами.
16. Дисциплінарна відповідальність адвоката.
17. Безоплатна правова допомога.
18. Нормативно-правова основа етики прокурора. Етичні принципи та цінності у діяльності прокурора.
19. Участь у здійсненні правосуддя та інші функції прокурора: етичний аспект.
20. Взаємодія прокурорів з органами державної влади, громадянами.
21. Взаємодія між прокурорами.
22. Дисциплінарна відповідальність прокурора.
23. Нормативна основа нотаріальної етики.
24. Взаємодія нотаріуса з клієнтами.
25. Взаємодія нотаріусів з органами державної влади.
26. Взаємодія між нотаріусами.
27. Дисциплінарна відповідальність нотаріуса.
28. Етика нотаріуса у приватному житті.
29. Вимоги до поведінки представників юридичних професій у приватному житті: загальні та специфічні правила.
30. Участь правника в політичному житті.
31. Право на приватність.
32. Свобода самовираження та комунікації правника у приватному житті (соцмережі).
33. Релігійна свобода правника.
34. Образ правників у громадській думці.
35. Образ правників і правничої професії у масовій культурі.
36. Правнича етика як засіб відновлення довіри до представників правничої професії.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Інформаційні ресурси виступають важливим та необхідним джерелом інформації. Не є винятком й інформаційні ресурси, створені державою (державними органами).

Інтернет – джерела, необхідні для вивчення дисципліни:

1. <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/ukr&> сайт Європейського суду з прав людини;
2. <http://portal.rada.gov.ua> – сайт Верховної Ради України;
3. <http://www.ombudsman.gov.ua/> – сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;
4. <http://www.ccu.gov.ua/uk/index> – сайт Конституційного Суду України;
5. <https://court.gov.ua> – сайт Судова влада України;
6. <https://unba.org.ua/> сайт НААУ
7. <https://reyestr.court.gov.ua/> сайт ЄРДР
8. <https://erau.unba.org.ua/> сайт ЄРАУ

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПІД ЧАС ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

У відповідності до визначених критеріїв підсумковий контроль здійснюється за визначеною силабусом (робочою навчальною програмою) системою.

Оцінювання на заліку відбувається через опитування здобувачів по заздалегідь підготовленим та доступним для ознайомлення питанням, що групуються у білети з трьох питань у кожному та однієї практичної ситуації (кейсу). Для можливості претендувати на найвищий бал, здобувач вищої освіти зобов'язаний відповісти на всі три питання і вірно вирішити практичну ситуацію. Для розв'язання кейсу здобувачу вищої освіти надається дозвіл на користування текстами нормативних актів. Кожне питання на заліку має вагу у 25 балів. При оцінці відповіді враховуються такі показники: володіння матеріалом, розуміння проблеми та її зв'язку із іншими проблемами, повнота та якість аргументації, здатність пояснити окремі аспекти проблеми. Залік може проводитися в усній або письмовій формі.

Елемент оцінювання	Вага елемента оцінювання (балів)
Здобувач виявив високу теоретичну підготовку, вміння аналізувати додаткову літературу, логічно та	20-25

послідовно викладати фактичний матеріал, робити висновки. У процесі виконання практичної роботи чи аналізу поставлених завдань здобувач показав вміння планувати, ставити та інтерпретувати отримані результати відповідно до досягнень науки. Представив опубліковані есе або наукову статтю за вивченим матеріалом. Кейс розв'язаний повністю, з вірними розрахунковими даними чи теоретично обґрунтуванням, з посиланням та поясненням норм відповідного нормативно-правового акту. Продемонстроване знання правил, методик та алгоритмів застосування необхідної нормативно-правової бази при розв'язуванні практичних завдань та ситуацій; відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, акуратністю, грамотністю писемної мови, достатнім є рівень узагальненості та спеціалізації знань.	
Здобувач виявив високий рівень теоретичних знань програмного матеріалу, вміння послідовно його викласти та застосувати засвоєні знання у процесі постановки і виконання практичної роботи, але допускає невеликі помилки у проведенні розрахунків, несуттєві неточності у відповідях. Представив проекти есе або наукової статті за вивченим матеріалом. Кейс розв'язаний повністю, але допущені незначні помилки в трактуванні чи розрахунках, наявні лише часткові посилання та пояснення норм відповідного нормативно-правового акту; хід виконання кейсу є правильним.	15-19
Здобувач розкривав згідно з програмою дисципліни зміст питань білету; формулював висновки з окремих питань. Кейс розв'язаний, але наявні певні помилки у розрахункових даних і є лише часткові посилання та пояснення норм відповідного нормативно-правового акту; здобувач знайомий зі змістом нормативно-правових актів за темою роботи, намагається застосовувати їх норми до конкретних ситуацій, але без урахування особливостей застосування їх норм та норм інших нормативно-правових актів	10-14
Здобувач в основному вірно висвітлив питання, але допускає суттєві помилки у ході розв'язування завдань і показує задовільні знання теоретичного матеріалу.	7-9

Кейс розв'язаний, але існують неточності у розрахункових даних чи теоретичних обґрунтуваннях, звідки простежується хибна логіка подальших висновків. Здобувач знайомий зі змістом деяких нормативно-правових актів за темою роботи, проте не має навичок до застосування їх норм до конкретних ситуацій.	
Здобувач відповідав на окремі питання екбілету; недостатньо використовував додаткову літературу. Кейс розв'язаний фрагментарно, надана відповідь не вирішує описану ситуацію; здобувач мало знайомий зі змістом нормативно-правових актів за описаною ситуацією.	4-6
Здобувач поверхнево розкривав зміст питань білету, допускав суттєві помилки під час усних та письмових відповідей; поверхнево ознайомився з рекомендованою літературою; будував свою відповідь на звичайному повторенні навчального матеріалу без його осмислення, тестування. Кейс розв'язаний не вірно або повністю не розв'язаний, надана відповідь не відповідає суті поставленого запитання; здобувач не знайомий зі змістом нормативно-правових актів за темою кейсу.	1-3
Здобувач виявив поверхневі, фрагментарні знання з теоретичного курсу дисципліни та фактичне невміння застосувати його на практиці. Кейс повністю не розв'язаний, надана відповідь містить лише вказівку на 1-2 нормативно-правових акта за темою кейсу.	0

ФОРМИ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ: АТЕСТАЦІЯ, ЗАЛІК

Здобувача вищої освіти вважають допущеним до семестрового заліку лише за умови виконання всіх видів робіт, передбачених планом нормативної дисципліни.

Критерії виставлення оцінок по національній шкалі балів

Контроль знань з курсу «Адвокатська етика» здійснюється протягом семестру здебільшого під час семінарських занять та виконання індивідуальних завдань і самостійних завдань, написання та захисту рефератів, підготовки доповідей.

Наприкінці семестру здобувачі вищої освіти денної форми навчання складають залік в усній або письмовій формі.

Поточний і підсумковий контроль успішності та якості підготовки здобувачів оцінюється за наступною шкалою.

На оцінку «відмінно» (А) - заслуговує повна, правильна і точна відповідь здобувача на всі питання, які зазначені у білеті, затвердженому на засіданні кафедри. Відповідь здобувача свідчить про те, що він в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, термінами, може чітко висловлювати свою думку. При виставленні відмінної оцінки може враховуватися активна участь здобувача у науково-дослідницькій роботі академії.

На оцінку «добре» (В, С) - заслуговує повна і правильна відповідь, яка вказує на те, що здобувач взагалі володіє навчальним матеріалом, термінами, може висловити свою думку робити логічні висновки, але його знання, в основному, базуються на матеріалах підручнику або навчального посібнику. Окрім того, він не дає повних відповідей на одне питання, зазначене у білеті.

На оцінку «задовільно» (D, E) - заслуговує правильна, але неповна відповідь, яка свідчить проте, що здобувач вивчав матеріал, але не може логічно та повно висловити свою думку або не може відповісти на одне питання білета.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА
ТА ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЮРИСТА**

Методичні вказівки

*Для здобувачів вищої освіти другого рівня
за спеціальністю 081 «Право»
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Електронне видання

В авторській редакції

Укладачі:

*Ірина КІСЛИЦИНА
Олена ХРАПЕНКО
Марина КРАВЧЕНКО
Лілія НЕСТЕРЧУК*

Формат 60x84/16. Ум-друк. арк. 3,66.

Видавець ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
e-mail: fenix-izd@ukr.net